

Kerncijfers en voornaamste resultaten van de Belgische verzekeringsmarkt in 2008

1. Inleiding: Na de storm	2
2. Incasso's	5
3. Financiële opbrengsten en beleggingen	8
3.1. Analyse van de beleggingen	
3.2. Financiële opbrengsten en rendement van de beleggingen	
4. Commissielonen en kosten	13
4.1. Beheers- en administratiekosten	
4.2. Commissielonen	
4.3. Totaal van de kosten en commissielonen	
5. Rendabiliteit en « Financial Dependency Ratio » (FDR)	16
5.1. Synthese van de resultatenrekeningen	
5.1.1. Technische rekening niet-leven	
5.1.2. Technische rekening leven	
5.1.3. Niet-technische rekening	
5.2. Evolutie van de boekhoudkundige resultaten	
5.3. Rendabiliteit van eigen vermogen	
5.4. Financial Dependency Ratio (FDR) voor de belangrijkste verzekeringstakken	
6. Solvabiliteit	26
6.1. Solvabiliteitsmarges niet-leven	
6.2. Solvabiliteitsmarges leven	
6.3. Weerstandstests	
7. Ontwikkeling van de belangrijkste resultaten	30
7.1. Levensverzekering	
7.1.1. Leven individueel met gewaarborgde rentevoet (tak 21)	
7.1.2. Leven Groep met gewaarborgde rentevoet (tak 21)	
7.2. Niet-leven verzekeringen	
7.2.1. Arbeidsongevallen (Wet van 1971)	
7.2.2. Brand, ongevallen en andere risico's (BOAR)	
8. Analyse van de belangrijkste BOAR-takken	35

1. Inleiding

Na de storm

De cijfers die deze studie omvat maken duidelijk hoe de Belgische verzekering de financiële crisis die de wereldwijde economie in een diepe recessie heeft gestort, doorgemaakt heeft ... en hoe ze die beproeving te boven komt. De gevolgen van deze crisis beïnvloeden nog altijd de omgeving waarin de verzekering werkzaam is: in verschillende takken is de vraag teruggelopen, terwijl de financiële inkomsten aangetast worden door erg lage interesten. Het zal nog verschillende jaren duren voordat die gevolgen weggeëbd zijn. Hoewel de maatregelen die moeten beletten dat de financiële crisis op de hele economie en het maatschappelijke leven overslaat nog altijd actueel zijn, is het tijd om een eerste balans op te maken.

Veerkracht

De realiteit gebiedt toe te geven dat de Belgische verzekering geleden heeft onder de financiële crisis zonder weerga. Dankzij de in 2008 doorgevoerde herkapitalisaties blijft ze echter in staat de soliditeit te bieden waardoor ze haar verantwoordelijkheid nu en in de toekomst kan opnemen: de verplichtingen ten aanzien van de verzekerden – of ze hier en nu dan wel over tien tot twintig jaar opeisbaar zijn – blijven gegarandeerd, voornamelijk door technische voorzieningen, die met een overschot van 8 % die passiva ruimschoots dekken. Bovendien beschikt de verzekering nog altijd over de nodige solvabiliteit: medio 2009 haalt deze 2,2 maal het wettelijk vereiste peil. De sector kan het herstel dan ook op gezonde grondslagen aanvatten en daarbij op de lange termijn mikken.

Revalidatie

Revalidatie: de term is niet overdreven. Het is weliswaar zo dat de verzekering heeft standgehouden doordat de verzekeraars in de jaren vóór de crisis doorgaans een model hadden aangenomen waarin het belangrijk was de risico's te beheersen en niet alle heil te verwachten van de inkomsten uit activa die voor rekening van de verzekerden aangehouden worden. Dat neemt niet weg dat zowat alle rendabiliteitsindicatoren voor het jaar 2008 een duizelingwekkende daling van de resultaten te zien geven. Nu moet die rendabiliteit hersteld worden, niet uit louter winstbejag, maar wel omdat de verzekering sinds haar ontstaan kapitaal moet aantrekken om de risico's van de gezinnen, de ondernemingen en de openbare instanties die op haar bescherming rekenen, te kunnen dragen. Als de verzekeringsactiviteit geen uitzicht biedt op een redelijk rendement, kan het aanbod immers aanzienlijk krimpen ondanks een markt die op zoek is naar veiligheid. De consument is trouwens de eerste die van een ruim aanbod profiteert.

Vanuit dat oogpunt is de ontwikkeling van de hospitalisatieverzekering zorgwekkend. Na jaren van verlies kreeg deze tak in 2007 uitzicht op een herstel van het evenwicht, maar 2008 bracht voor de collectieve hospitalisatieverzekeringen opnieuw een flinke strop mee. Intussen lijkt de overheid louter tevreden met de voordelen die de recente wetswijzigingen de consument opleveren, zonder zich ook maar enigszins te bekommeren om de mogelijkheden voor de individuele hospitalisatieverzekeraars om op een gezonde en evenwichtige manier verder te kunnen werken. De koppeling van de premies en de premiereserves aan een adequate index is in dit verband de eerste broodnodige stap die moet worden gezet.

Bij de elementen die voor het evenwicht tussen inkomsten en uitgaven zorgen, is het premieniveau in de schadeverzekering bepalend. Temeer omdat het aandelenvolume in de effectenportefeuilles – dat in België traditioneel al aan de lage kant is - nog is gekrompen, wat de kans uitsluit om er dankzij een gunstiger beursklimaat weer bovenop te komen. Er dient dus te worden uitgegaan van premies die voldoende rekening houden met de onderliggende risico's. Bovendien stijgt de schadelast voor de schadeverzekeringen zoals in periodes van economische vertraging – in 2008 in lichte mate – (met uitzondering van de arbeidsongevallen, waar de teruglopende activiteit de schadelast begrijpelijkerwijs doet afnemen). Het belangrijkste bestanddeel van de algemene kosten, namelijk de lonen, duidt eveneens op een werkvolume dat er niet op achteruitgaat. Toch is de concurrentie, die al vinnig was, nu nog heftiger geworden, wat het niet mogelijk maakt forse verhogingen over het geheel van de portefeuilles door te voeren.

Herstel?

Voor 2008 vertonen de indicatoren van de Belgische verzekering een uiteenlopend beeld naargelang de betrokken takken en posten. In de schadeverzekering is de vraag op het appel en zou het premievolume in 2009 voor het eerst meer dan 10 miljard euro bedragen. Medio 2009 is het resultaat van deze activiteiten positief. Hoewel de levensverzekering in het algemeen op hetzelfde tijdstip een evenwicht vertoont wat de rendabiliteit betreft, verloopt de vraag verschillend volgens de markten. Tussen 2008 en 2009 daalt de groei in de groepsverzekering, wat begrijpelijk is in het licht van de conjunctuur, maar betreurenswaardig in het licht van de behoeften. De individuele levensverzekeringen zonder fiscaal voordeel, die zowat 40 % van het premie-inkomen van de sector uitmaken, boeken in 2008 echter een aanzienlijke achteruitgang met 15 % of drie miljard euro. Die tendens lijkt zich begin 2009 te hebben doorgezet, met een nieuwe daling van mogelijk twee miljard euro. Deze vaststelling is kenschetsend voor de afwachtende houding van een door de gebeurtenissen aangeslagen cliënteel. Zich financieel wapenen voor het ogenblik dat de vergrijzing toeslaat, blijft niettemin een dringende noodzaak, gelet op de lage vervangingsratio van het wettelijke pensioen en de te trage ontwikkeling van de aanvullende pensioenen van de tweede pijler.

Er is een einde gekomen aan de jaren waarin de Belgische markt van de individuele levensverzekering sterker groeide dan het Europese gemiddelde. Ze lijkt tegenover haar buurmarkten zelfs een zekere achterstand op te lopen. De levensverzekering met gewaarborgde rentevoet heeft nochtans bewezen dat ze sterk staat in vergelijking met spaarformules die op het hoogtepunt van de crisis onderuitgegaan zijn in een mate die niemand had verwacht. De pensioenspaarverzekering bijvoorbeeld is gedurende de hele voorbije periode een meer betrouwbare keuze gebleken dan de spaarformules die afhankelijker zijn van de beursprestaties. En voor wie meent dat het verwachte herstel van de bedrijfsresultaten nu ook op de kapitaalmarkten tot uitdrukking zal komen, kan de aankoop van ondergewaardeerde effecten de gelegenheid zijn om zich te wagen aan met risicobeleggingen verbonden formules: in 2008 en begin 2009 hebben dergelijke producten echter maar een heel matig succes gehad.

Wauthier Robyns
cia@assuralia.be

Marktaandelen van de 15 grootste ondernemingsgroepen (in % van het marktincasso)

<i>Positie 2008</i>	<i>Verschuiving t.o.v. 2007</i>	<i>Groep</i>	<i>Totaal</i>	<i>Totaal Niet- Leven</i>	<i>Totaal Leven</i>
1		Fortis*	22,3	17,2	25,0
2		AXA	16,1	21,8	13,2
3		Ethias	12,6	13,3	12,2
4		KBC	12,2	9,4	13,6
5		Dexia	9,5	4,3	12,2
6		P&V	4,5	6,1	3,7
7	+1	Allianz	3,6	4,2	3,3
8	-1	ING	3,5	0,7	4,9
9		Delta Lloyd	2,5	0,6	3,5
10	+1	Generali	2,3	1,9	2,6
11	-1	ERGO	2,2	4,0	1,3
12		Mercator	1,7	3,6	0,7
13		Federale	1,1	2,0	0,6
14		Argenta	0,8	0,8	0,9
15		Mensura	0,6	1,7	0,0
Top 15			95,6	91,5	97,7

* Fortis staat voor de ondernemingen die thans onder de naam Amlin Corporate Insurance enerzijds en AG Insurance anderzijds los van elkaar evolueren.

2. Incasso's

België (*)	Incasso's		Nominale groei(%)	
	In miljoen euro		2006/2007	2007/2008
	2007	2008		
Ongevallen, behalve AO	391	391	0,0%	0,0%
Arbeidsongevallen	1.126	1.170	4,0%	3,9%
Wet van 71	1.007	1.037	4,0%	3,0%
Wet van 67	119	133	3,4%	11,4%
Gezondheidszorg	1.034	1.119	10,6%	8,2%
Motorrijtuigen	3.089	3.144	1,8%	1,8%
Voertuigcasco	1.114	1.168	4,6%	4,8%
BA-motorrijtuigen	1.975	1.976	0,3%	0,1%
Brand	2.124	2.203	8,0%	3,7%
Woningen	1.285	1.345	9,1%	4,6%
Andere eenvoudige risico's	437	458	10,5%	4,8%
Speciale risico's	402	400	2,3%	-0,5%
Algemene BA	726	752	4,6%	3,6%
Andere BOAR	1.019	1.064	4,0%	4,4%
Transport	224	259	-2,9%	15,6%
Krediet-Borgtocht	178	175	7,9%	-1,7%
Diverse geldelijke verliezen	156	153	7,0%	-1,8%
Rechtsbijstand	313	325	4,1%	4,1%
Hulpverlening	148	151	7,0%	1,9%
Totaal niet-leven	9.509	9.843	4,7%	3,5%
Leven individueel	17.402	14.762	5,4%	-15,2%
Gewaarborgde rente (takken 21-22)	13.766	12.511	16,7%	-9,1%
Beleggingsfondsen (tak 23)	3.018	1.737	-24,3%	-42,5%
Kapitalisatie (tak 26)	618	514	-16,6%	-16,8%
Leven groep	4.281	4.555	10,0%	6,4%
Gewaarborgde rente (tak 21)	4.154	4.389	10,1%	5,7%
Beleggingsfondsen (tak 23)	127	166	7,1%	30,7%
Totaal leven	21.683	19.317	6,3%	-10,9%
Totaal niet-leven en leven	31.192	29.159	5,8%	-6,5%

(*) : Bedragen op basis van een gemeenschappelijke steekproef voor 2007 en 2008. De cijfers voor 2007 kunnen daardoor enigszins afwijken van die uit de vorige studie.

Europese Unie (*)

Totaal niet-leven	392.269	390.381	2,1%	-0,5%
Totaal leven	735.345	610.273	10,9%	-17,0%
Totaal niet-leven en leven	1.127.613	1.000.655	7,7%	-11,3%

(*) 27 lidstaten – 2008: voorlopige cijfers van het CEA

Methodologie

De incasso-enquête heeft alleen betrekking op de rechtstreekse verzekeringsverrichtingen in België. De rechtstreekse verzekering in het buitenland en de aangenomen herverzekering zijn dus niet in aanmerking genomen. De enquête is uitgevoerd op basis van een gemeenschappelijke steekproef voor de jaren 2007 en 2008, die representatief is voor vrijwel de hele Belgische verzekeringsmarkt, met inbegrip van de niet bij Assuralia aangesloten ondernemingen en de Belgische bijkantoren van in de Europese Gemeenschap gevestigde bedrijven die niet door de CBFA worden gecontroleerd. De contracten die in ons land via vrije dienstverrichting worden gesloten vanuit een ander land van de Europese Economische Ruimte, zijn echter niet in de enquête opgenomen.

Leven valt terug op niveau van 2002

De cijfers voor 2008 wijzen op een nominale daling met 6,5 % van het totale volume van de rechtstreekse zaken in België, na de stijging met 5,8 % in 2007. Het totale premie-inkomen komt zo op 29,2 miljard euro, tegenover 31,2 miljard het jaar voordien en 29,5 miljard in 2006.

Het hoogste premie-inkomen van de laatste acht jaar werd in 2005 genoteerd, waar het incasso bijna 34 miljard euro bedroeg. Ter herinnering, de daling in 2006 kan worden verklaard door de invoering van de taks van 1,1 % voor de individuele levensverzekering.

De daling in 2008 is opnieuw hoofdzakelijk toe te schrijven aan de individuele levensverzekeringen met en zonder gewaarborgde rente.

Rekening houdend met een inflatiepercentage van 4,5 % over het hele jaar 2008 is de werkelijke daling van het activiteitsvolume 10,5 % tegenover een reële groei van 3,9 % in 2007.

De penetratiegraad van de verzekering in de Belgische economie, dit is de verhouding tussen het totale premie-inkomen en het BBP, bedraagt 8,5 % in 2008 tegenover 9,3 % in 2006 en 2007.

Met een penetratiegraad van de levensverzekering van 5,6 % wordt in 2008 ongeveer hetzelfde niveau als in 2002 bereikt. De daling dit jaar is toe te schrijven aan de vermindering van het premie-inkomen Leven. De tak Leven ondervond in 2008 twee belangrijke negatieve invloeden. Vooreerst de hogere interesten op andere producten. Interesten op spaarboekjes, obligaties en aanverwante producten liepen in 2008 hoog op, waardoor het voor de consument op korte termijn vaak interessanter was om voor dergelijke beleggingen, in de plaats van verzekeringsproducten, te opteren. Verder was er ook nog de financiële crisis die na de zomer van 2008 volop kwam opzetten. Deze crisis ging hand in hand met een daling van de economische activiteit. Gevolg: het vertrouwen bij particulieren en ondernemingen zakt en de beschikbare financiële middelen worden dicht bij de hand gehouden.

Dat de penetratiegraad van de niet-levensverzekering over een lange periode stagneert – 2,9 % in 2008, het niveau van 2001 – duidt op de verzadiging van de schadeverzekeringsmarkt en de stevige concurrentie die deze verrichtingen kenmerkt.

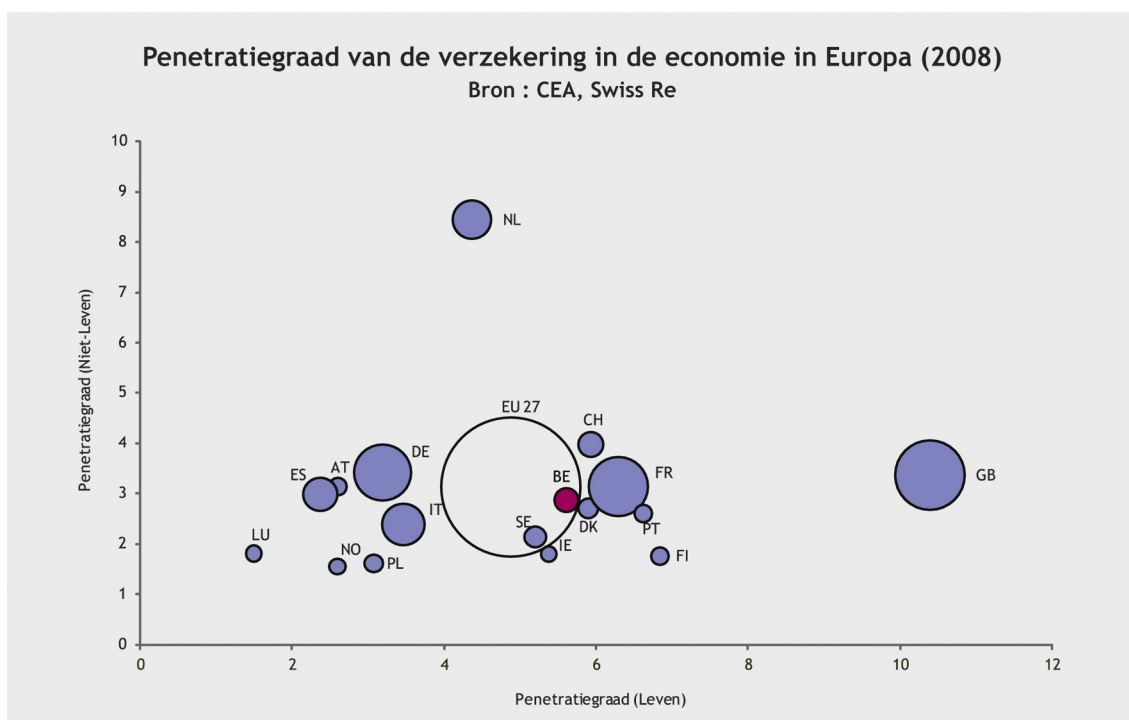
In 2008 daalt de omzet in de Europese Unie zowel voor de verrichtingen niet-leven als voor activiteiten leven. Bij niet-leven dalen de Europese premie-inkomsten met 0,5 % in 2008, terwijl in 2007 nog een stijging van 2,1 % genoteerd werd. In België daarentegen werd in 2008 een groei van 3,5 % vastgesteld bij de verrichtingen niet-leven. In leven is het Europese premie-inkomen in 2008 gedaald met 17 %, tegenover een stijging van 10,9 % in 2007. Algemeen bedraagt de daling van het premie-inkomen in de Europese Unie 11,3 %, terwijl in 2007 de toename 7,7 % bedroeg. Met een daling van 6,5 % van de totale premie-inkomsten doet België beter dan het Europese gemiddelde.

Het gewicht van de Belgische verrichtingen in het geheel van de Europese activiteiten is dus lichtjes gestegen in 2008. Zo vertegenwoordigt het Belgische premie-inkomen niet-leven 2,5 %

van het Europese premie-inkomen. In de levensverzekering ligt dat percentage hoger, namelijk op 3,2 %, en voor alle verrichtingen, bedraagt het bijna 2,9 % tegenover 2,8 % eind 2007. Binnen Europa haalde in 2008 Zwitserland, een niet-EU land, België in qua totaal incasso.

De penetratiegraad van de verzekering in België ligt in Europa bij de goede middenmoot. Van de "grote markten" doen immers alleen Groot-Brittannië, Frankrijk en Nederland beter. De oppervlakte van de cirkels is groter of kleiner naar gelang van het incasso in de verschillende landen.

De penetratiegraad van de schadeverzekering in België blijft met 2,9 % dan weer onder het gemiddelde van 3,1 % voor Europa, waar Nederland het sterkst scoort door toedoen van de bijzondere plaats die gezondheidsverzekeringen bij onze Noorderburen innemen.

3. Financiële opbrengsten en beleggingen

Methodologie

Voor het onderzoek van de balansen en de resultaten van de ondernemingen gaat Assuralia uit van de verrichtingen van de aan het toezicht van de CBFA onderworpen ondernemingen (ondernemingen naar Belgisch recht en Belgische bijkantoren van ondernemingen die buiten de EER gevestigd zijn).

Belgische bijkantoren van verzekeraars uit andere landen van de Europese Unie zijn dus niet in de studie opgenomen. Aangezien de gespecialiseerde herverzekeraars (die met andere woorden uitsluitend de aangenomen herverzekering beoefenen) nog niet onderworpen zijn aan het CBFA-toezicht, blijven hun activiteiten buiten beschouwing.

Het geheel van de verrichtingen (leven en schade) omvat: de directe verzekeringsverrichtingen in België en het buitenland, alsook enkele aangenomen herverzekeringsverrichtingen.

Met het oog op coherentie wordt er telkens een onderscheid gemaakt tussen de tak 23-beleggingen en de overige beleggingen. Tak 23-beleggingen worden immers altijd gewaardeerd tegen marktwaarde en gaan gepaard met boekhoudkundige "waardecorrecties" die uit de overige financiële opbrengsten moeten worden gehaald om de niet aan tak 23 toegerekende beleggingsrendementen correct te kunnen analyseren

3.1 Analyse van de beleggingen

De waardering tegen marktwaarde van alle beleggingen zonder tak 23 geeft voor eind 2008 een volume van 183,2 miljard euro. Hun boekwaarde vertegenwoordigt 183,6 miljard euro. Terwijl in 2007 de latente meerwaarden nog 5 miljard euro bedroegen, werden er nu, voor het eerst, minderwaarden genoteerd, ten bedrage van 325 miljoen euro.

Uit die vaststelling blijkt de broosheid van de latente meerwaarden, die eind 2005 nog een piekbedrag van 13,8 miljard euro vertegenwoordigden.

Eind 2008 bedragen de latente minderwaarden op sectorniveau 2,6 miljard euro. Twee derde daarvan is toe te schrijven aan de aandelen en andere effecten met variabele opbrengst, het resterende derde deel aan obligaties en andere vastrentende effecten.

De ondernemingen blijven latente meerwaarden noteren voor hun gebouwen, alsook voor hun deelnemingen in dochterondernemingen of andere verbonden ondernemingen en, in mindere mate, voor andere beleggingen.

De structuur van de latente meer- en minderwaarden is grondig gewijzigd tussen eind 2007 en eind 2008. Dit is in hoofdzaak het gevolg van de ontwikkeling van de financieel-economische omgeving (rentevoeten en beurskoersen), maar ook van geboekte waardeverminderingen.

De boekingen brachten meestal een neerwaartse herziening mee van de waarde van de beleggingen, vooral van de aandelen. Die zorgden voor een evenredige daling van het te bestemmen resultaat en van het eigen vermogen aan het einde van het boekjaar.

Soms hadden de boekingen een opwaartse herziening van de waarde van sommige activa tot doel, vooral van de gebouwen waarvan de balanswaarde ruimschoots kleiner was dan de reële waarde.

Zo stelt men vast dat, hoewel de marktwaarde van het vastgoed stabiel blijft op ongeveer 4,2 miljard euro, de boekhoudkundige waarde ervan met meer dan 500 miljoen euro gestegen is, wat

dan logischerwijze weer een even grote daling van de latente meerwaarden meebrengt. Die ontwikkeling wordt verklaard door de registratie in het actief van de balans van een revaluatie van de waarde van de gebouwen, die gecompenseerd wordt in het passief door een stijging van de rubriek "herwaarderingsmeerwaarden" van het eigen vermogen.

Hetzelfde mechanisme zou, althans gedeeltelijk, de sterkere groei kunnen verklaren van de boekhoudkundige waarde van de deelnemingen in vergelijking met de groei van de marktwaarde ervan. Terwijl de boekhoudkundige waarde gestegen is met meer dan een miljard euro, is de marktwaarde slechts met 600 miljoen gestegen. Over het geheel vallen de latente meerwaarden die er betrekking op hebben terug van 1,1 miljard euro in 2007 tot 650 miljoen eind 2008.

Het sombere beursklimaat is zichtbaar bij de valorisatie van de aandelen en andere effecten met variabele opbrengst van de verzekeringsondernemingen. Terwijl die laatste eind 2007 latente meerwaarden noteerden ten bedrage van 4,1 miljard euro, lag hun marktwaarde 1,7 miljard euro lager dan hun boekhoudkundige waarde een jaar later. De val van de beursindexen verklaart natuurlijk die ommekeer.

Voor wat betreft de obligaties ligt hun marktwaarde nog altijd beduidend lager dan hun boekhoudkundige waarde, ook al dalen de latente minderwaarden over het geheel gevoelig, van 2,2 miljard euro eind 2007 naar 0,8 miljard euro eind 2008. De daling van de rentevoeten op lange termijn tijdens het tweede semester van 2008 verklaart die ontwikkeling, na de opwaartse trend tussen 2005 en 2007. Tijdens die periode maakten de 6,8 miljard euro aan latente meerwaarden op obligaties plaats voor 2,2 miljard euro aan latente minderwaarden.

Ten slotte stellen we het, ten minste relatieve, belang vast van de latente meerwaarden op de rubrieken "andere beleggingen", die meer dan 400 miljoen euro bedragen eind 2008. Dit is nagenoeg een verdubbeling in vergelijking met eind 2007.

Het relatieve aandeel van de effecten met variabele opbrengst in de portefeuille van de verzekeraars is zeer afhankelijk van het beursklimaat. Na een neerwaartse trend tussen 2001 en 2003 kwam tussen 2004 en 2007 een lichte stijging, gevolgd door een bruuske daling in 2008.

De beurscrisissen van 2002-2003 en 2008-2009 hebben allebei geleid tot een strategische herschikking van de effectenportefeuille van de verzekeraars ten voordele van obligaties. De desinvestering in aandelen vanaf 2004/2005 wordt ook verklaard door de vooruitzichten van de toekomstige prudentiële bepalingen "Solvency II". Aanzienlijke solvabiliteitskapitalen zullen moeten vrijgemaakt worden teneinde de gevolgen te kunnen opvangen van de volatiliteit op korte termijn van de aandelenmarkten.

Zo vertegenwoordigen die effecten eind 2008 nog slechts 6,2 % van alle beleggingen. In 2001 was dit nog 20 %. Andersom vertegenwoordigen de obligaties, die in 2001 minder dan 60 % van alle beleggingen uitmaakten, zeven jaar later 75 % van de beleggingen, waaruit de verminderde zin voor beleggingsrisico van de verzekeringsondernemingen blijkt.

Beleggingen zonder tak 23 (in miljoenen euro)

Marktwaaarde	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Terreinen en gebouwen	3.120	3.507	3.567	3.808	3.599	3.791	4.222	4.247
Participaties	4.578	6.808	7.096	7.665	9.295	11.612	13.269	13.859
Aandelen en andere effecten met variabele opbrengst	19.725	13.311	13.236	16.021	20.876	24.041	23.309	11.419
Obligaties en andere vastrentende effecten	55.126	62.536	75.017	94.006	105.293	116.561	125.560	135.575
Hypothecaire leningen, schuldvorderingen, deposito's en andere beleggingen	9.951	10.966	12.395	11.297	11.534	11.575	12.099	18.129
TOTAAL	92.500	97.128	111.311	132.797	150.597	167.580	178.459	183.229

Beleggingen voor tak 23 (in miljoenen euro)

Marktwaaarde	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Terreinen en gebouwen	0	0	0	0	0	0	170	0
Participaties	0	0	0	0	3	3	3	0
Aandelen en andere effecten met variabele opbrengst	12.803	12.755	13.023	13.298	19.421	21.176	18.894	13.206
Obligaties en andere vastrentende effecten	1.520	2.131	2.625	3.213	4.062	3.834	4.633	4.206
Hypothecaire leningen, schuldvorderingen, deposito's en andere beleggingen	2.085	872	1.636	2.422	1.254	397	681	511
TOTAAL	16.408	15.758	17.284	18.933	24.740	25.410	24.381	17.923

3.2 Financiële opbrengsten en rendement van de beleggingen

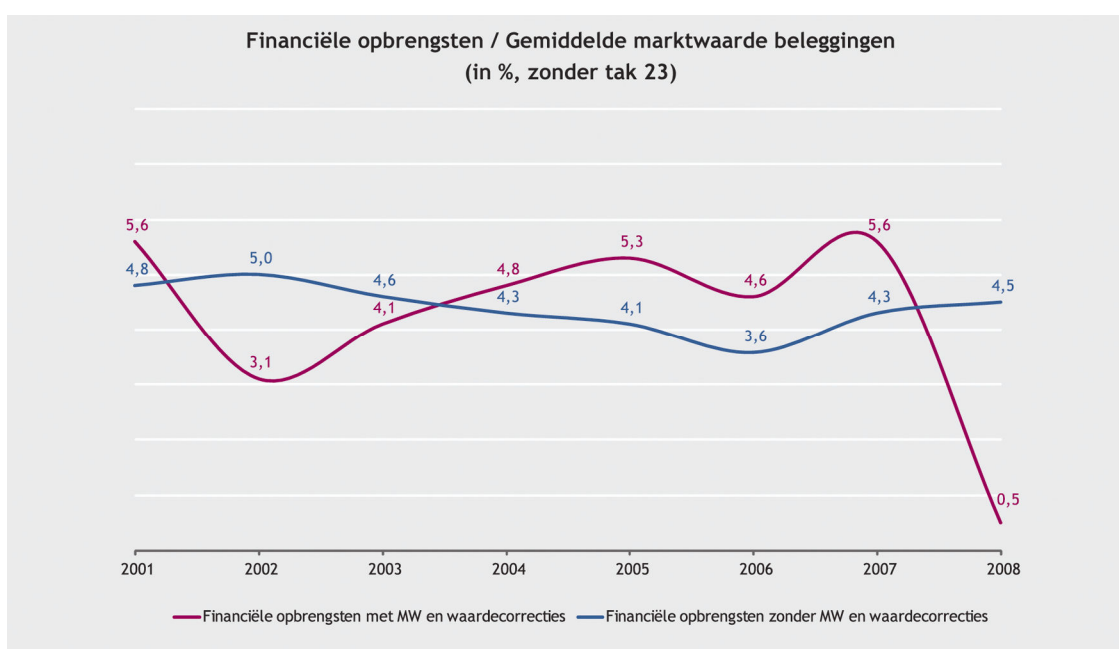
Voor een beter begrip van de financiële rendabiliteit van de ondernemingen op jaarbasis worden de rendementen gewaardeerd op basis van de financiële opbrengsten, teruggebracht tot de marktwaarde van de beleggingen waarop ze betrekking hebben in plaats van hun boekwaarde. Deze laatste overschat immers meestal de beleggingsrendabiliteit, aangezien ze geen rekening houdt met de latente meerwaarden die de onderneming vastlegt om die financiële opbrengsten te creëren.

Na de opwaartse trend (buiten tak 23) tussen 2003 en 2007 komt een nooit eerder geziene terugval. Na het beste rendement over alle geobserveerde jaren heen van 5,6 % in 2007, is 0,5 % nu de minst goede waarneming. Dit laatste cijfer moet vergeleken worden met het rendement van 3,1 % in 2002, in volle crisis begin de jaren 2000.

Evenmin was het negatieve verschil tussen rendementen vóór en na meerwaarden en waardecorrecties nooit eerder zo groot. Het verschil van bijna 4 procentpunt in 2008 moet vergeleken worden met de 1,9 procentpunt in 2002 en met de positieve verschillen, tot 1,3 procentpunt, tussen 2004 en 2007.

Beleggingen zonder tak 23: Netto financiële opbrengsten (in miljoen euro)

	2005	2006	2007	2008
Obligaties	3.944	4.073	4.699	5.488
Aandelen	1.514	1.867	2.138	-6.731
Deelnemingen	752	676	2.016	1.064
Terreinen en gebouwen	287	329	261	310
Andere (hypotheekleningen, vorderingen en deposito's)	494	498	561	740
Totaal beleggingen	6.991	7.442	9.676	870

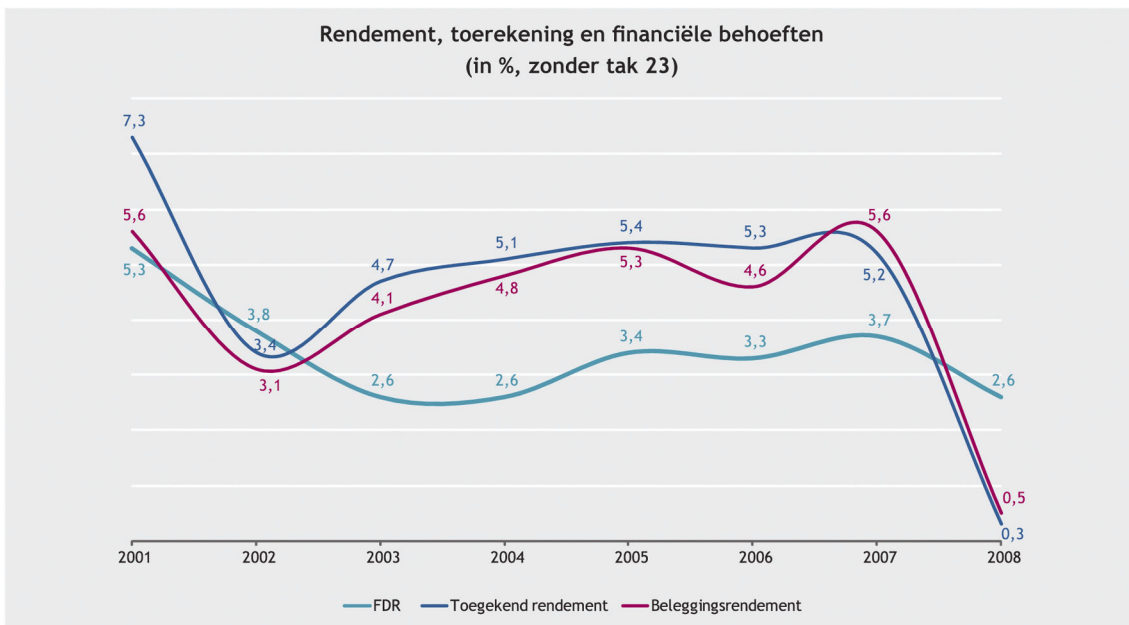

(in % van de technische voorzieningen)

Het totale volume van financiële opbrengsten toe te schrijven aan obligaties stijgt gevoelig, van 4,7 miljard euro in 2007 naar 5,5 miljard in 2008. Uit die ontwikkeling blijkt een verbetering (in procent van de gemiddelde marktwaarde van de beleggingen) van het rendement van dat soort beleggingen, met een stijging van 3,9 % in 2007 naar 4,2 % in 2008.

Bij aandelen is de ontwikkeling totaal anders. In hun geheel werd voor de aandelen in 2008 een financieel verlies genoteerd van 6,7 miljard euro, tegenover een opbrengst van 2,1 miljard in 2007. Tegenover het positieve rendement van 9 % in 2007 staat een verlies van 38 % in 2008. Daarbovenop komt de stijging van de latente minderwaarden tussen eind 2007 en eind 2008.

Ook de financiële opbrengsten uit deelnemingen in dochterondernemingen of verbonden ondernemingen leden sterk onder de financiële crisis. De financiële opbrengsten uit die deelnemingen bedroegen slechts 1,1 miljard euro, tegenover 2 miljard in 2007. Het rendement van die activacategorie valt daarmee met de helft terug en bedraagt 7,8 %, tegenover 16,2 % een jaar eerder.

4. Commissielonen en kosten

4.1 Beheers- en administratiekosten

De jaarrekening voorziet in een dubbele uitsplitsing van de algemene kosten die in 2008 3,4 miljard euro bedroegen, tegenover 3,3 miljard in 2007. Het aandeel van de personeelskosten binnen het totaal van de algemene kosten daalt licht, van 56,3 % van het totaal in 2007 tot 55,6 % in 2008.

Uitsplitsing van de beheers- en administratiekosten in 2008 (in miljoenen euro)

	<i>Technische rekening</i>		<i>Niet-technische rekening</i>	<i>Totaal</i>
	<i>Niet-Leven</i>	<i>Leven</i>		
Per bestemming				
Beheerskosten i.v.m. acquisitie	587	326	-	914
Interne schadebeheerskosten	723	89	-	812
Administratiekosten	956	520	-	1.476
Beleggingsbeheerskosten	33	88	52	174
Totaal	2.299	1.024	52	3.376
Per aard				
Personeel	-	-	-	1.878
Andere bedrijfskosten	-	-	-	1.498
Totaal	-	-	-	3.376

4.2 Commissielonen

De commissielonen aan de tussenpersonen bedragen in totaal 2,5 miljard euro in 2008, dit is 8,2 % van het totale premie-inkomen, een stijging in vergelijking met 2007. Die stijging van de commissieloonratio wordt vastgesteld voor alle verzekeringstakken, behalve voor "Directe zaken Leven in het buitenland".

Premies en commissielonen (zonder bijkantoren - in miljoenen euro)

	<i>Verdiende premies</i>		<i>Commissielonen</i>		<i>Verhouding (in %)</i>	
	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>
BOAR (*)	7.765	8.040	1.262	1.321	16,3	16,4
AO Wet van 71 (*)	1.008	1.040	62	67	6,2	6,4
Leven individueel tak 21-22-26 (*)	14.314	12.985	664	705	4,6	5,4
Leven individueel tak 23 (*)	2.994	1.738	125	93	4,2	5,4
Leven groep takken 21/23 (*)	4.296	4.552	60	66	1,4	1,4
Directe zaken in buitenland (Schade)	1.722	1.660	212	210	12,3	12,7
Directe zaken in buitenland (Leven)	200	279	16	19	8,0	6,8
Totaal van de verrichtingen (**)	32.860	30.969	2.453	2.548	7,5	8,2

(*) Directe zaken in België

(**) Inclusief directe zaken in België en aangenomen herverzekering

4.3 Totaal van de kosten en commissielonen

Tot in 2005 daalden de kosten- en commissieloonratio's structureel, wat een weerspiegeling was, enerzijds, van het stijgende gewicht van de levensverzekeringverrichtingen in het geheel der verrichtingen en, anderzijds, van de wil van de ondernemingen om hun kostenniveaus te doen dalen. Zo vertegenwoordigden de commissielonen en algemene kosten nog slechts 14,3 % van het totale premie-inkomen in 2005, tegenover 21,3 % in 2001.

In 2006 kon de stijging met bijna 3 punten in hoofdzaak verklaard worden door de forse daling van de premie-inkomens voor individuele levensverzekeringen tegenover 2005 en, bijgevolg, door het grotere gewicht van de verrichtingen niet-leven, die gekenmerkt worden hogere commissieloonpercentages dan in leven, in het geheel der activiteiten.

In 2008 stijgen de kosten- en commissieloonratio's reeds voor het derde opeenvolgende jaar. In 2008 bedraagt de stijging 1,5 procentpunten ten opzichte van 2007. Deze stijging is, net als in 2006, het gevolg van de dalende premie-inkomens voor individuele levensverzekeringen en het groter aandeel van de incasso's niet-leven in het totale incasso.

Uit die ontwikkelingen blijkt ook dat door het klimaat van scherpe concurrentie de ondernemingen hun werkings- en distributiekosten de laatste jaren moeilijk onder controle kunnen houden. De commissieloonratio voor alle activiteiten samen ligt in 2008 op ongeveer hetzelfde niveau als in 2001. De ratio's van de personeelskosten en de andere bedrijfskosten stijgen ook tijdens de laatste drie jaren, maar liggen in 2008 wel nog lager dan in 2001.

Ontwikkeling van de kosten en commissielonen voor alle activiteiten samen

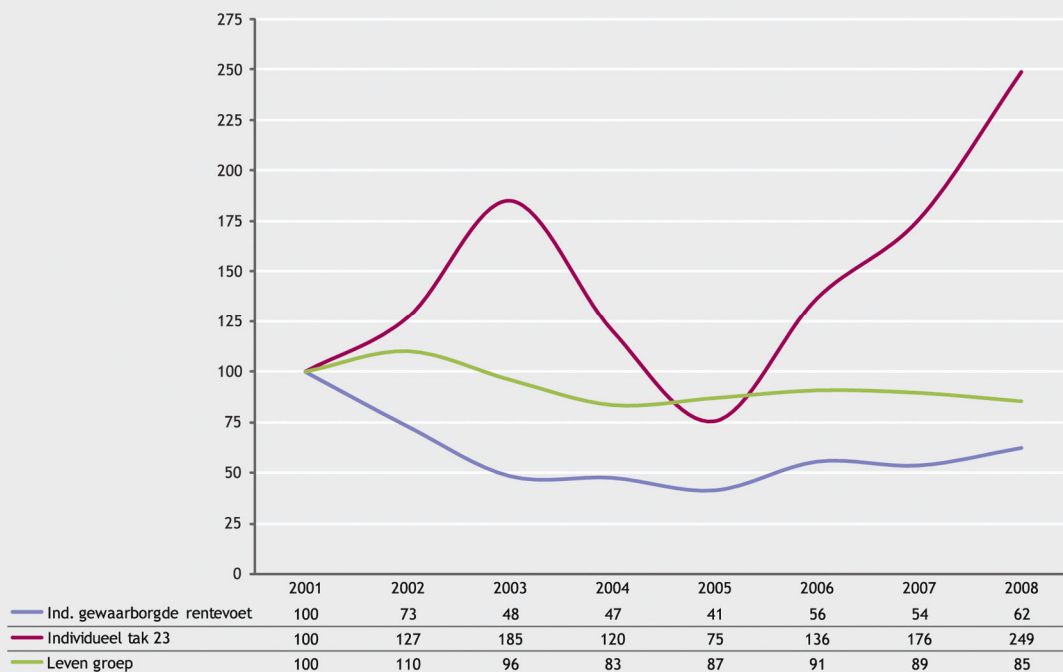
(in % van de verdiende premies)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Commissielonen	8,3	8,3	7,7	7,3	5,9	7,3	7,5	8,2
Personeelskosten	7,7	7,3	6,2	5,6	4,9	5,6	5,7	6,1
Andere bedrijfskosten	5,3	5,3	4,4	4,2	3,5	4,3	4,4	4,8
Commissielonen en algemene kosten	21,3	20,9	18,3	17,1	14,3	17,2	17,6	19,1

Vanaf 2005 bekeken is de stijging van het algemene niveau van kosten en commissielonen het sterkst voor de verrichtingen individuele levensverzekering verbonden met beleggingsfondsen, ten gevolge van de sterke inkrimping van het zakenvolume sinds 2006. Voor de verrichtingen levensverzekering met gewaarborgde rentevoet evolueert het algemene niveau van de kosten en commissielonen met ups en downs, met een omgekeerde relatie ten opzichte van dat van het premie-inkomen.

Van 2005 naar 2008 is er een stagnatie van het relatieve gewicht van kosten en commissielonen bij BOAR-verrichtingen en arbeidsongevallenverrichtingen.

Ontwikkeling van het relatieve gewicht van de commissielonen en algemene kosten in Niet-Leven en Leven (in % van de verdiende premies, index: 2001 = 100)

5. Rendabiliteit en “Financial Dependency Ratio” (FDR)

Methodologie

Voor het onderzoek van de balansen en de resultaten van de ondernemingen baseert Assuralia zich op de verrichtingen van de aan het toezicht van de CBFA onderworpen ondernemingen (ondernemingen naar Belgisch recht en Belgische bijkantoren van ondernemingen die buiten de EER gevestigd zijn).

Belgische bijkantoren van verzekeraars uit andere landen van de Europese Unie zijn dus niet in de studie opgenomen. Met de activiteiten van gespecialiseerde herverzekeraars (die uitsluitend de aangenomen herverzekering beoefenen) is geen rekening gehouden, aangezien die nog niet onderworpen zijn aan de verplichtingen inzake rapportering aan de CBFA.

Het geheel van de verrichtingen (leven en niet-leven) omvat: de rechtstreekse verzekeringsverrichtingen in België en het buitenland, alsook enkele aangenomen herverzekeringsverrichtingen.

Men dient op te merken dat voor de chronologische reeksen, de voor het verleden vermelde waarden enigszins kunnen verschillen van de tijdens de voorgaande jaren bekendgemaakte waarden. Dit kan zo zijn hetzij omdat andere steekproeven gebruikt werden (bestanden van de rapportering die te laat doorgezonden werden en behandeld werden na de publicatie van de resultaten), hetzij omdat op het laatste moment nog correcties aangebracht werden in de beschikbare gegevens. Vanaf de uitgave over de analyse van de resultaten van 2007 omvat het eigen vermogen ook het “fonds voor toekomstige dotaties”. Dit wil zeggen dat voor eenzelfde resultaat de “boekhoudkundige rendabiliteit” ervan enigszins daalt.

Ook voor de berekening van de “netto vermogensvariatie” is een andere methodologie toegepast. Die variatie wordt sinds 2007 gedefinieerd als het te bestemmen resultaat van het boekjaar, gecorrigeerd met de schommelingen van de niet-obligatiegebonden latente meerwaarden. De met die rendabiliteitsindicator verbonden waarden kunnen dus niet meer vergeleken worden met de waarden die gepubliceerd zijn in de edities van dit rapport die voorafgaan aan de analyse van de resultaten van 2007.

5.1 Synthese van de resultatenrekeningen

De resultatenrekening bevat drie aparte onderdelen: de technische rekeningen niet-leven en leven en de niet-technische rekening. De technische rekeningen omvatten alle technische en financiële elementen die rechtstreeks aan de verzekeringsactiviteiten gekoppeld zijn. De niet-technische rekening omvat alle andere bestanddelen, zoals de financiële opbrengsten uit het eigen vermogen, de belastingen op het resultaat of de uitzonderlijke elementen die niet rechtstreeks aan de verzekeringsverrichtingen toe te schrijven zijn.

De technisch-financiële rendabiliteitsratio's, alsook de ratio's op basis van de niet-technische rekening worden, tenzij anders vermeld, uitgedrukt in procent van het totaal van de in niet-leven en leven verdiende premies. In 2008 bedroegen deze laatste 31 miljard euro, tegenover 32,9 miljard in 2007.

5.1.1 Technische rekening niet-leven

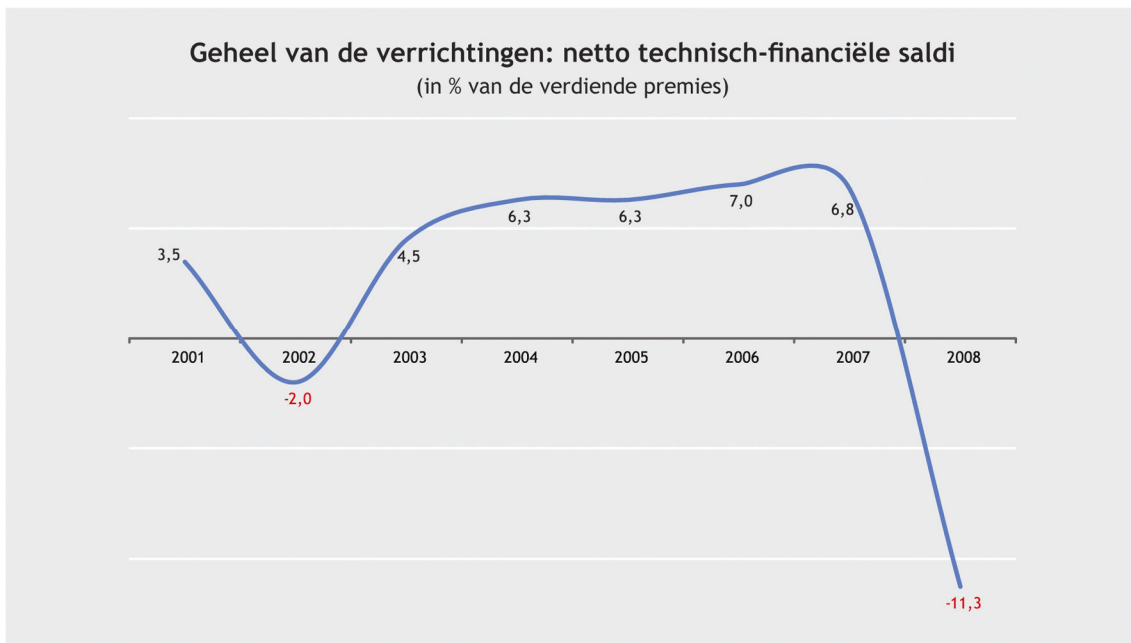
De **technische rekening niet-leven** omvat de directe zaken in België (BOAR, alle AO-activiteiten), de directe zaken in het buitenland en de aangenomen herverzekering. In 2008 heeft de onderzochte steekproef betrekking op een volume verdiende premies van 11,4 miljard euro voor het geheel van die verrichtingen, tegenover 11 miljard in 2007.

Het netto technisch-financiële saldo bedraagt in 2008 nog maar 175 miljoen euro, dit is 1,5 % van de premies.

5.1.2 Technische rekening leven

De **technische rekening leven** omvat mutatis mutandis dezelfde gegevens voor de levensverzekeringsverrichtingen. Die zijn in 2008 goed voor 19,6 miljard euro aan premies, tegenover 21,9 in 2007. Het technisch-financiële saldo noteert voor 2008 een tekort van bijna 3,7 miljard euro of 18,7 % van de premies, tegenover een winst van 4,3 % in 2007 die overeenkwam met ongeveer 950 miljoen euro.

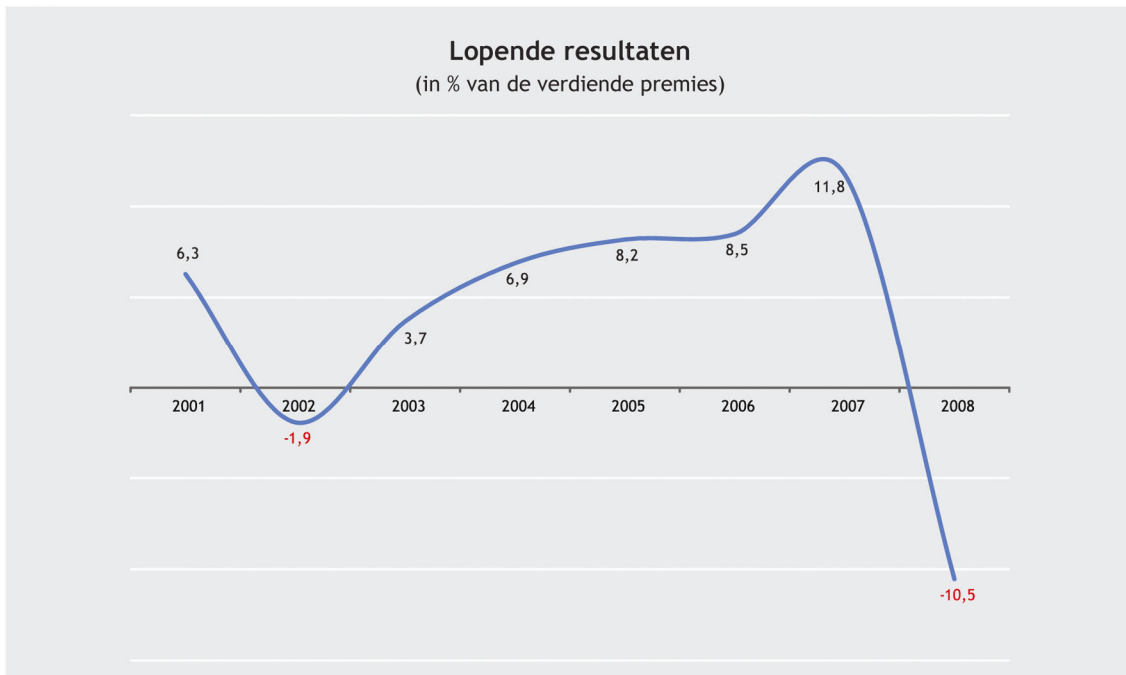
Voor alle verzekeringsverrichtingen samen hebben de ondernemingen in 2008 een verlies van 3,5 miljard euro geleden.

5.1.3 Niet-technische rekening

De niet-technische rekening omvat alle andere posten van de resultatenrekening die niet rechtstreeks toe te rekenen zijn aan de verzekeringsverrichtingen.

Lopend resultaat: netto technisch-financiële saldi, verhoogd met het saldo van de financiële opbrengsten van de niet-technische rekening en het saldo van de andere terugkerende opbrengsten en kosten die niet aan de verzekeringsactiviteit verbonden zijn.

Op de nettowinst van 3,9 miljard euro in 2007 volgt een verlies van 3,3 miljard euro, of 10,5 % van de premies.

Te bestemmen resultaat van het boekjaar: lopend resultaat, verhoogd met het saldo van de niet-recurrente opbrengsten en kosten (uitzonderlijke opbrengsten en kosten, nettobelastingen en netto-overdrachten van/naar de belastingvrije reserves).

Het **te bestemmen resultaat van het boekjaar** vertoont een verlies van 3,9 miljard euro, na een winst van 3,8 miljard euro in 2007.

Het verschil tussen het lopende resultaat en het te bestemmen resultaat kan in hoofdzaak worden verklaard door uitzonderlijke kosten (zoals herstructureringskosten) – in 2008 ongeveer 450 miljoen – alsook door belastingen voor ongeveer 200 miljoen euro.

De instorting van de effectenbeurzen in 2008, of het nu gaat om obligaties of aandelen en “andere niet-vastrentende effecten”, verklaart de omvang van de waardeverminderingen die de verzekeraars hebben moeten boeken en bijgevolg de omvang van het sectorverlies in dat boekjaar.

In 2002 bedroeg het verlies 800 miljoen euro, wat aanleiding gaf tot een herkapitalisatie bij verschillende ondernemingen voor iets meer dan 500 miljoen euro.

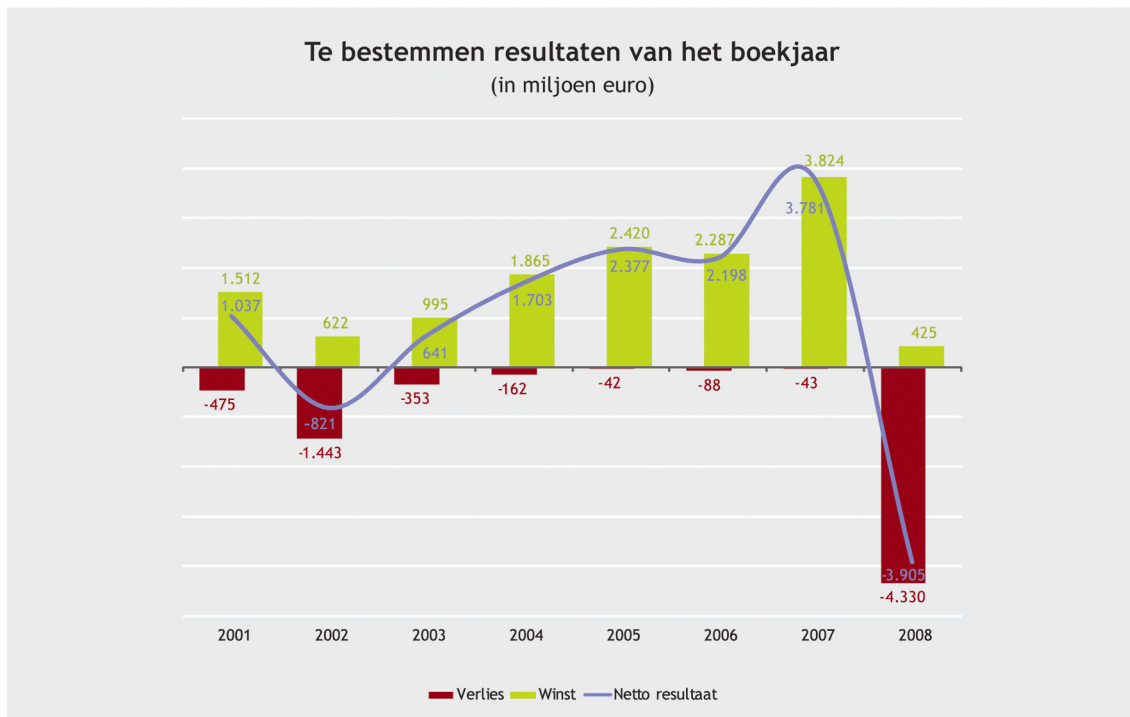
Het verlies van 3,9 miljard euro, wat bijna een derde van het eigen vermogen van alle ondernemingen samen is, heeft in 2008 en 2009 een herkapitalisatie van de verzekeringsondernemingen voor 5,7 miljard euro noodzakelijk gemaakt.

5.2 Evolutie van de boekhoudkundige resultaten

Na de stijgingen tussen 2003 en 2007 zakten de boekhoudkundige resultaten in 2008 tot een nooit gezien niveau. Nooit hebben zoveel ondernemingen zoveel verlies geregistreerd, wat erop duidt dat de bancaire en financiële crisis van 2007-2008 een algemene systeemcrisis was waaraan noch de Belgische noch de Europese verzekeraars zijn kunnen ontsnappen.

Op de nettowinst van 3,8 miljard euro in 2007 volgt een nettoverlies van 3,9 miljard in 2008, als resultaat van een winst van 425 miljoen euro en verlies van 4,3 miljard euro.

Het zal geen verbazing wekken dat de meerderheid van de ondernemingen die in 2008 een boekhoudkundige winst genoteerd hebben, schadeverzekeraars zijn, terwijl de 40 ondernemingen die verlies boeken voor het merendeel levensverzekeraars of multibrancheverzekeraars zijn.

5.3 Rendabiliteit van eigen vermogen

Boekhoudkundig eigen vermogen: totaal van eigen kapitaal en fondsen voor toekomstige dotaties, verminderd met de immateriële vaste activa en het niet-gestorte deel van het kapitaal.

Eigen vermogen volgens marktwaarde: boekhoudkundig eigen vermogen vermeerderd met de niet-obligatiegebonden netto latente meerwaarden. De latente meerwaarden (uitsplitsing en ontwikkeling) worden uitvoeriger besproken in het hoofdstuk "Beleggingen en financiële opbrengsten" van dit document.

Ontwikkeling van het eigen vermogen (in miljoenen euro)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Gemiddelde "Boekwaarde"	8.926	8.872	9.117	10.139	10.927	11.872	13.232	14.649
Gemiddelde "Marktwaarde"	14.253	10.630	9.682	12.629	16.176	20.010	21.452	18.494
Marktwaarde (Basis: Gemiddelde 2001 = 100)	100%	75%	68%	89%	113%	140%	151%	130%

Het boekhoudkundige eigen vermogen overschrijdt in 2008 de 15 miljard euro, ondanks de financiële crisis en het gigantische verlies dat daaruit voortvloeit. Het gaat met 67 % vooruit ten opzichte van eind 2001.

Die "gunstige" ontwikkeling was maar mogelijk dankzij de massale injecties van de bestaande of nieuwe aandeelhouders om de bijzonder negatieve evolutie als gevolg van de rampzalige resultaten van 2008 te compenseren. Die aandeelhouders hebben in 2008 en 2009 immers voor zo'n 5,7 miljard euro geïnvesteerd, wat meer dan de helft van het eigen vermogen vóór hun bijdrage uitmaakt.

Eind 2002 en begin 2003 was herkapitalisatie in totaal goed voor een bedrag van ongeveer 500 miljoen euro.

In de balansen van de verzekeraars komen die herfinancieringsverrichtingen in 2008 tot uiting als een verhoging met 3 miljard euro van het geplaatst kapitaal en met 2,4 miljard van de uitgiftepremies. In de sectorbalansen dient nog een versterking van 250 miljoen euro opgenomen te worden die in 2009 is doorgevoerd.

De verzekeraars hebben in 2008 ook hun solvabiliteit versterkt, enerzijds door in hun balans duurzame herwaarderingsmeerwaarden op te nemen voor iets meer dan 400 miljoen euro en anderzijds door nieuwe achtergestelde leningen uit te geven waarvan de bedragen tussen eind 2007 en eind 2008 met 800 miljoen euro toenemen.

De totale niet-technische reserves nemen in diezelfde periode echter af van 6,1 tot 3,8 miljard, wat neerkomt op een daling met 2,3 miljard euro, waarbij die van de overgedragen resultaten komt voor een extra bedrag van 1,3 miljard euro.

Het fonds voor toekomstige dotaties gaat er ook op achteruit aangezien de ondernemingen er voor 365 miljoen euro gebruik van hebben gemaakt om de catastrofale ontwikkeling in de levensverzekering op te vangen. Eind 2008 bleef er nog ongeveer 940 miljoen euro in dat fonds, tegenover 1,3 miljard een jaar eerder.

Uitgedrukt in "marktwaaarde", dat wil zeggen door alle niet-obligatiegebonden meerwaarden in het eigen vermogen op te nemen, is de stijging ten opzichte van 2001 nog maar 30 % tussen eind 2001 en eind 2008, terwijl die toename eind 2007 nog meer dan 50 % bedroeg.

Die vermindering, alsook het groeiverschil tussen "boekhoudkundig" eigen vermogen en eigen vermogen "volgens marktwaaarde", wordt verklaard door de zeer ongunstige ontwikkeling van de latente meerwaarden tussen eind 2007 en eind 2008.

Behalve het verlies van het boekjaar, dat het boekhoudkundige eigen vermogen aangetast heeft, hebben het wegvallen van de latente meerwaarden en het opduiken van aanzienlijke latente minderwaarden de aandeelhouders ertoe genoodzaakt massaal middelen te mobiliseren teneinde de ondernemingen in staat te stellen om aan hun groeiende behoefte aan solvabiliteitskapitaal tegemoet te komen in het licht van de voor oktober 2012 geplande invoering van de nieuwe prudentiële regels in het kader van Solvency II.

Tijdens de periode 2001-2008 zijn de prudentieel vereiste marges met 87 % gestegen. Eind 2008 maakte het eigen vermogen "volgens marktwaaarde" 195 % van de vereiste marge uit, tegenover 270 % eind 2007 en meer dan 300 % eind 2001.

De daling van die ratio, die zich voordoet ondanks de forse herfinanciering waarvan hierboven sprake is, herinnert ons eraan dat er elk jaar een aanzienlijk deel van de sectorale winsten vastgelegd blijft in de ondernemingen om te voldoen aan de toenemende reglementaire behoeften aan solvabiliteitskapitaal.

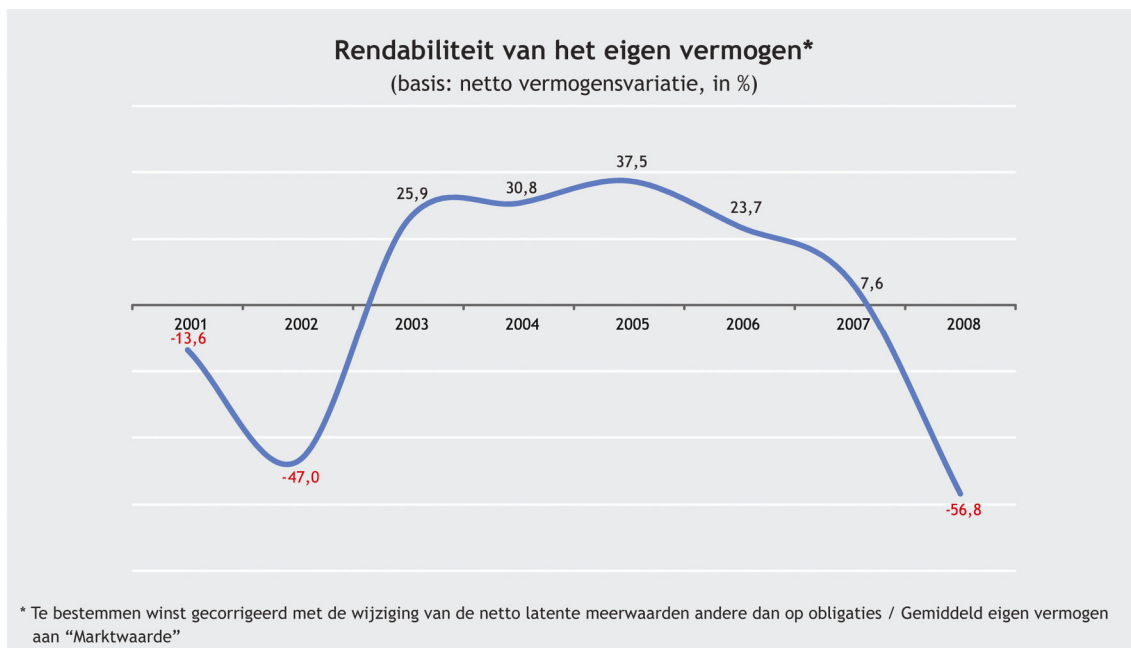
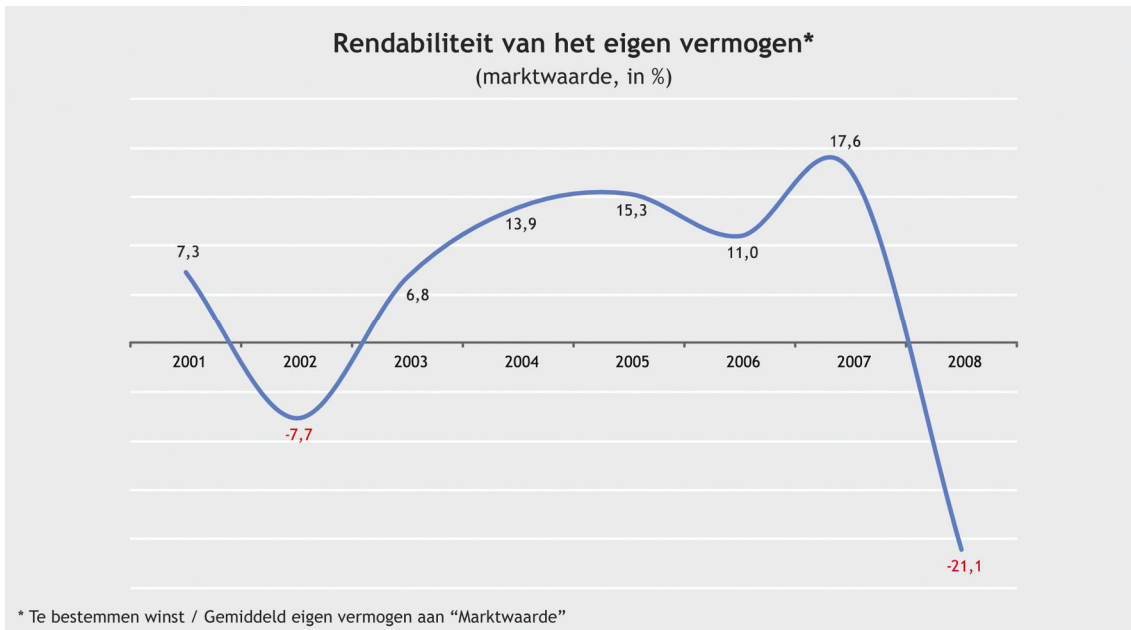
Het rendement op eigen vermogen (RoE) wordt gedefinieerd aan de hand van twee verschillende indicatoren.

Op basis van de eerste wordt dit gedefinieerd als de verhouding tussen het te bestemmen resultaat van het boekjaar enerzijds en de gemiddelde waarde van het eigen vermogen volgens marktwaaarde anderzijds.

Op basis van deze indicator, die tussen 2004 en 2007 positieve resultaten met twee cijfers vertoonde, is het verlies in 2008 goed voor meer dan een vijfde van het gemiddelde eigen vermogen.

Het boekhoudkundige verlies van 3,9 miljard, gekoppeld aan het verschijnen van latente minderwaarden in de plaats van belangrijke latente meerwaarden, verklaart die nog nooit waargenomen ontwikkeling van de op deze basis gemeten rendabiliteit van het eigen vermogen.

De ontwikkeling van beide bovenvermelde factoren wordt nog beter weergegeven als de rendabiliteit van het eigen vermogen berekend wordt op basis van de "netto vermogensvariatie" van de onderneming tussen het begin en het einde van elk boekjaar.

De bovenstaande grafiek illustreert de grotere variabiliteit van de resultaten die op de tweede manier bepaald wordt.

Terwijl de "klassieke" rendabiliteitsratio's van -8 % in 2002 tot bijna 18 % in 2007 stegen, en in 2008 tot -21 % terugvielen, gaf de tweede indicator een economisch verlies van bijna 50 % in 2002 aan, een maximum van 37,5 % in 2005 en vervolgens een tekort van 57 % in 2008, een nooit bereikt dieptepunt.

Opmerkelijk is dat die indicator in 2007 nog maar 8,7 % nettorendabiliteit noteerde, tegenover 17,6 % voor de "klassieke" rendabiliteitsindicator, als gevolg van de inkrimping van de latente meerwaarden op aandelen en deelnemingen tussen de zomer van 2007 en het einde van dat boekjaar.

Die ratio, die de verzekeringsondernemingen zouden kunnen voorleggen als ze de IFRS-standaarden toepassen, moet natuurlijk met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden

aangezien hier het probleem van de toepasselijkheid van de "fair value" enerzijds en dat van de "boekhoudkundige mismatch" anderzijds rijst.

De ratio omvat immers de wijzigingen van de latente meer- en minderwaarden op activa, maar niet het equivalent ervan op passiva, waaronder de technische voorzieningen.

Die ratio zou echter bijzonder leerrijk zijn wanneer zowel de passiva als de activa op basis van hun "fair value" (marktwaarde of marktconforme waarde) gewaardeerd zouden worden, zoals het Solvency II-project en normaal gezien de toekomstige IFRS-standaard "verzekeringscontract" bepalen, op voorwaarde dat het begrip "fair value" niet verkeerdelijk alleen met de marktwaarde gelijkgesteld wordt, in het bijzonder wanneer deze niet meer beantwoordt aan het liquiditeitscriterium zoals dat in 2008 en 2009 verschillende maanden het geval was.

De ondernemingen die over een ALM-beheer beschikken dat zorgt voor een adequate koppeling tussen activa en passiva, zouden de variabiliteit van die ratio moeten doen dalen. Deze variabiliteit zou dan idealiter enkel een weergave mogen zijn van de economische mismatches, die op hun beurt weergeven in welke mate de ondernemingen aan risico's blootstaan, en niet langer een boekhoudkundige mismatch zoals dit momenteel het geval is.

5.4 Financial Dependency Ratio

FDR (Financial Dependency Ratio): *verhouding, voor een verzekeringsproduct of een groep verzekeringsproducten, tussen het technische resultaat vóór beleggingsopbrengsten en de ermee verbonden gemiddelde technische voorzieningen. Deze ratio bepaalt het minimumrendement dat de technische voorzieningen moeten halen om het financiële evenwicht te bereiken.*

De FDR biedt het voordeel dat ze zonder onderscheid kan worden toegepast op de verzekeringsproducten niet-leven en leven, en een relevante vergelijking mogelijk maakt tussen de resultaten van producten met een snelle schaderegeling (short tail) en die van producten met een trage schaderegeling (long tail).

De FDR kan ook worden vergeleken met het aan de technische voorzieningen toegerekende rendement. Een toegerekend rendement dat hoger is dan de overeenkomstige FDR brengt een positief technisch-financieel saldo voort, terwijl een FDR die hoger is dan het toegerekende rendement een tekort oplevert.

In tak 23, waar de technische lasten mee evolueren met de waarde van de beleggingsfondsen, geeft de FDR een eerste beeld van de gemiddelde prestatie van de belegde fondsen.

Ontwikkeling van de FDR voor de belangrijkste verzekeringstakken

Voor alle verrichtingen niet-leven samen bedraagt de FDR 0,3 % in 2008 tegenover 0,6 % in 2007. De negatieve technische saldi (vóór beleggingsopbrengsten) voor het merendeel van de BOAR-takken zorgen dat het FDR-cijfer positief wordt. Hoe lager dit cijfer is, hoe eenvoudiger het is rendabel te zijn zonder afhankelijk te zijn van de omvang van de financiële opbrengsten. Het laatste jaar leunt het cijfer van de FDR dicht aan bij het nulpunt, wat een positieve evolutie is. In tegenstelling tot de situatie in het begin van de jaren 2000, is er bij niet-leven een lagere afhankelijkheid van de financiële opbrengsten.

Die situatie verschilt van product tot product: de producten "brand" en "voertuigcasco", met een vrij snel regelingstempo, noteren sinds 2002 een negatieve FDR, terwijl voor de producten Arbeidsongevallen, algemene burgerlijke aansprakelijkheid of BA-motorrijtuigen, met een veeleer traag afwikkelingstempo, sprake is van een positieve FDR waargenomen wordt.

Bij de tarifiering van de verrichtingen niet-leven wordt dus duidelijk rekening gehouden met de verwachte financiële inbreng, vooral voor de zogenaamde "long tail-takken". Sinds 2006 noteert

geen enkele tak nog een FDR van 4% of meer, wat een duidelijke verbetering is in vergelijking met 2005 voor de takken Arbeidsongevallen, Ziekte en algemene burgerlijke aansprakelijkheid.

In leven wordt het technisch-financiële evenwicht bereikt dankzij een minimumrendement van 2,8 % in tak 21 individueel (voor winstdeelname), tegenover 3,1 % in 2007 en van 3,1 % in tak 21 groep (voor winstdeelname), tegenover 3,8 % in 2007. Net als in de voorgaande jaren blijkt de situatie zorgwekkender te zijn voor de groepsverzekeringsverrichtingen dan voor die in leven individueel. Het verschil tussen groep en individueel wordt in 2008 weliswaar heel wat kleiner.

In tak 23 weerspiegelt de FDR in hoofdzaak de financiële prestatie van de fondsen waarin de premies belegd werden. Voor die verrichtingen stellen we een gelijklopende ontwikkeling vast met de marktwaarde van die fondsen. Dit geldt dan ook, waarbij alle andere zaken gelijk blijven, voor de technische kosten en, in fine, voor de FDR, waarvan de waarden altijd dicht aanleunen zowel bij die van de rendementen van de beleggingen als bij die van de toegerekende rendementen.

Algemeen komt voor de verrichtingen leven verbonden met beleggingsfondsen de FDR aldus uit op -17,7 % in 2008, tegenover 1,0 % in 2007, 5,8 % in 2006 en 11,0 % in 2005. De ontwikkeling van de beursmarkten wordt in deze FDR-ratio goed weerspiegeld.

Voor alle verrichtingen buiten tak 23 samen bedraagt de FDR 2,6 % in 2008 tegenover 3,7 % in 2007.

6. Solvabiliteit

Solvabiliteitsmarges

Samengestelde marge: vermogen van de verzekeringsonderneming, vrij van elke voorzienbare verplichting.

- ▶ De samenstelling van die marge stoelt op een lijst van in aanmerking te nemen elementen, die reglementair vastgesteld is.
- ▶ Er wordt een onderscheid gemaakt tussen het expliciete deel van de marge (eigen vermogen, achtergestelde leningen, niet-technische reserves, suppletiebijdragen voor onderlinge maatschappijen, ...) en het impliciete deel (geraamde toekomstige winst in leven, niet-afgeschreven acquisitiekosten in de voorzieningen leven, latente meerwaarden, ...).
- ▶ De elementen uit het expliciete gedeelte worden automatisch in aanmerking genomen, die van het impliciete gedeelte op verzoek van de onderneming en met goedkeuring van de CBFA.
- ▶ Een gedeelte van de gevormde marge dient voor de dekking van de activiteiten niet-leven en een ander gedeelte voor de dekking van de activiteiten leven.

Vereiste marges: bedragen van de samengestelde marge waarover de verzekeringsonderneming met betrekking tot haar activiteiten moet beschikken voor elk van de groepen niet-leven en leven.

- ▶ Die bedragen zijn berekend op basis van:
 - de premies en de schadegevallen in de niet-levensverzekering;
 - de premies, de schadegevallen en de voorzieningen voor definitieve renten in de arbeidsongevallen;
 - de technische voorzieningen en het risicokapitaal in de levensverzekering;
 - het risico dat de onderneming loopt wegens het aanwenden van afgeleide producten.

Dekkingsratio: verhouding tussen de samengestelde marge en vereiste marge.

CBFA-correctie: verrichting waarbij de toegelaten latente meerwaarden uit de beschikbare marge gehaald worden en vervangen worden door het verschil tussen de huidige waarde van de beleggingen en hun boekwaarde (netto latente meerwaarden of netto latente minderwaarden).

Deze verrichting heeft tot doel de solvabiliteitsmarge die de verzekeringsondernemingen samenstellen, op een eenvormige wijze te beoordelen, los van de vaststelling door de onderneming van een eventuele "duurzame" minderwaarde op beleggingen, met het boeken van een waardevermindering als gevolg.

Weerstandstest: verrichting waarbij de gecorrigeerde solvabiliteitsmarge verminderd wordt met een bepaald percentage van de huidige waarde van een beleggingscategorie en vervolgens vergeleken wordt met de vereiste marge.

Op die manier gaat men na of de marge van de onderneming volstaat voor het opvangen van waardeverminderingen van activa, vastgelegd op 25 % voor aandelen, 15 % voor onroerende goederen, 5 % voor obligaties, en ten slotte van een cumulatieve waardevermindering van 5 % voor gewaarborgde schuldvorderingen op herverzekering, 5 % van nog uit te geven premies, 25 % van terug te vorderen technische kosten en 50 % voor andere vorderingen.

6.1 Solvabiliteitsmarges niet-leven

De te vormen marge voor de verrichtingen niet-leven stijgt in 2008 met 2,8 %. Op het einde van dit boekjaar komt ze op 1.924 miljoen euro voor alle ondernemingen samen.

In 2008 daalt het volume van de samengestelde marge. Terwijl dit volume in 2007 nog met 6,9 % steeg, daalt het in 2008 met 4,7 % en komt het uit op 6.067 miljoen euro, tegenover 6.365 miljoen een jaar eerder.

Die uiteenlopende ontwikkelingen tussen vereiste marge en samengestelde marge brengen een verslechtering van de reglementaire dekkingsratio mee in 2008 met 25 procentpunt in vergelijking met 2007. Die reglementaire dekkingsratio is 3,15 maal zo groot als de vereiste marge, hetgeen die ratio terugbrengt op de waarden geobserveerd kort na de financiële crisis van 2001-2002. Die daling maakt ook een einde aan de sinds 2003 ingezette opwaartse trend. Niettemin blijft het niveau van de algemene dekkingsgraad hoger dan eind 2002, toen die met 286 % op zijn laagste niveau stond.

In 2008 bedraagt het expliciete deel van de marge 5,8 miljard euro, dit is drie maal de samen te stellen marge.

De neerwaartse trend van de totale dekkingsratio kan dus worden verklaard door het geringere belang van het impliciete deel van de gevormde marge. Die belooft in 2008 een dieptepunt van 14 % van de samen te stellen marge, tegenover 37 % een jaar eerder en ongeveer 55 % in 2005 en 2006. Ze bedraagt nog slechts 271 miljoen euro, tegenover 700 miljoen in 2007 en bijna een miljard in 2006.

De ongunstige ontwikkeling van de financiële omgeving verklaart de daling van de impliciete dekkingsratio, terwijl het behoud van het expliciete deel van de marge verklaard wordt door het grote aantal herkapitalisatieverrichtingen in 2008.

Globaal gezien vertegenwoordigen de expliciete bestanddelen van de marge 96 % van de totale samengestelde marge, tegenover 89 % in 2007 en 84 % in 2006.

Solvabiliteitsmarge niet-leven (in miljoenen euro)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Samengestelde marge	4.779	4.763	5.476	5.625	5.776	5.952	6.365	6.067
Vereiste marge	1.554	1.665	1.733	1.797	1.728	1.811	1.872	1.924

6.2 Solvabiliteitsmarges leven

De vereiste marge voor de verrichtingen leven stijgt in 2008 met 5,4 %. Dat is iets minder dan de stijging van de technische voorzieningen. Die laatste vormen de meest essentiële elementen van de berekeningsbasis van de vereiste marge in de levensverzekering. Voor alle ondernemingen samen bedraagt de vereiste marge voor de verrichtingen leven 6,2 miljard euro, tegenover 5,9 miljard een jaar eerder.

In tegenstelling tot wat waargenomen werd voor de verrichtingen niet-leven, stijgt de gevormde marge ook gevoelig, van 11 miljard euro eind 2007 naar 12,2 miljard in 2008. Dit is een stijging met 10,8 % nadat die in 2007 weliswaar gedaald was met 9,2 %. Zo bereikt de gevormde marge opnieuw het niveau – ze doet zelfs iets beter – van eind 2006.

Eind 2008 bedraagt de totale dekkinggraad leven 195 % van de vereiste marge, tegenover 185 % eind 2007 en 227 % eind 2006.

Terwijl de reglementaire dekkingratio niet-leven tijdens de jaren 2000 een opwaartse trend kent, daalt diezelfde ratio voor de verrichtingen leven sinds het begin van het decennium.

Het expliciete deel van de marge stijgt met meer dan 2,5 miljard euro tussen eind 2007 en eind 2008, dankzij de herkapitalisaties tijdens dat boekjaar.

De duidelijke daling van het brutovolume aan latente meerwaarden tijdens dezelfde periode heeft dan weer een matigende invloed op het impliciete deel van de beschikbare marge. Dit bedroeg in 2005 bijna 90 % van de te vormen marge. Eind 2007 is dit nog slechts 41 % en eind 2008 nog amper 18 %.

Solvabiliteitsmarge leven (in miljoenen euro)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Samengestelde marge	7.228	7.328	7.626	9.173	11.099	12.195	10.978	12.166
Vereiste marge	2.797	3.093	3.542	4.105	4.792	5.331	5.919	6.240

Het impliciete gedeelte van de marge in de levensverzekering bestaat in hoofdzaak uit de latente meerwaarden, een deel van de niet-afgeschreven acquisitiekosten (zillmering), alsook uit een percentage van de geraamde toekomstige winst.

De 1.103 miljoen euro in het impliciete deel van de samengestelde marge leven in 2008 (tegenover 4,4 miljard in 2006 en 2,6 miljard in 2007) bestaat uit:

743 miljoen als latente meerwaarden (2006: 3,7 miljard, 2007: 1,8 miljard);

109 miljoen als "toekomstige winst" (2006: 0,4 miljard, 2007: 0,35 miljard);

251 miljoen als niet-afgeschreven acquisitiekosten (2006: 0,3 miljard, 2007: 0,25 miljard).

Als gevolg van de reglementaire bepalingen inzake Solvency I wordt de opname van toekomstige winst in de beschikbare marge geleidelijk teruggebracht. Na 31 december 2009 mag de toekomstige winst niet meer worden verwerkt in de samengestelde solvabiliteitsmarge.

6.3 Weerstandstests

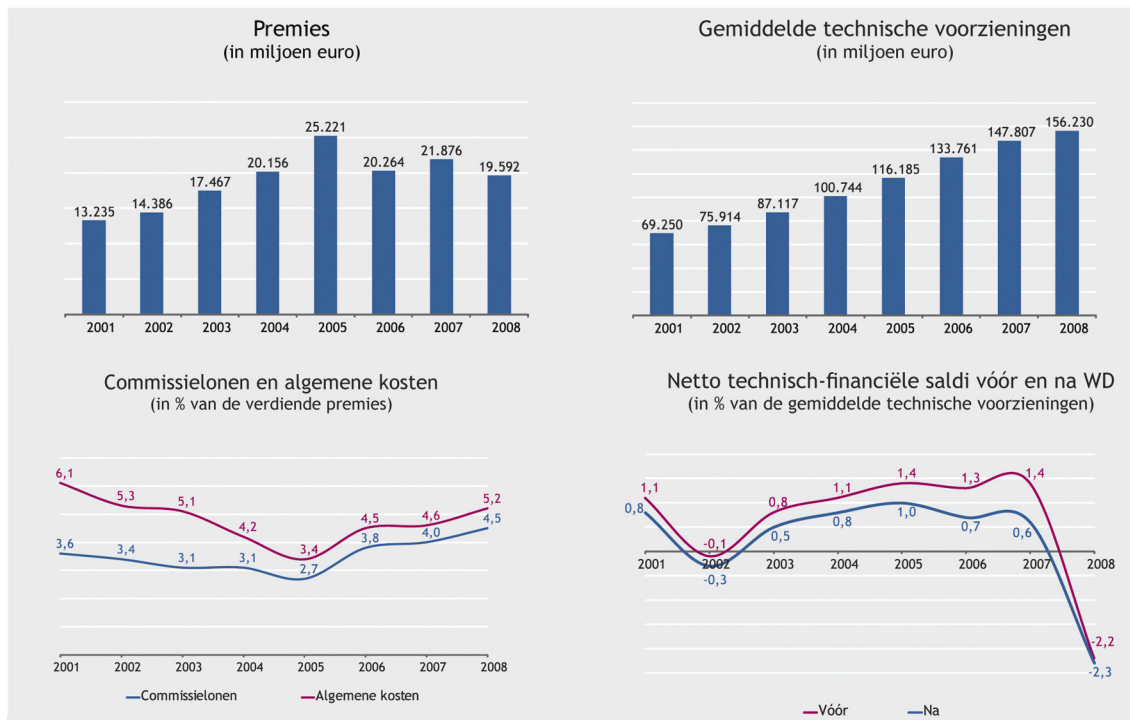
Door de marktwaarde van de aandelen fictief met 25 % te verminderen, verslechtert de solvabiliteitsratio "gecorrigeerde beschikbare marge / vereiste marge" met 78 procentpunt, van 207 % tot 129 %. Vorig jaar bracht de toepassing van die test een daling met 121 punt mee. De minder grote gevolgen van die klap in 2008 in vergelijking met 2007 wordt verklaard door het kleinere volume aandelen in de effectenportefeuilles van de verzekeraars, enerzijds door de herschikking van de beleggingen ten voordele van obligaties, anderzijds ten gevolge van de ongunstige ontwikkeling van hun marktwaarde.

Een waardevermindering met 15 % van de onroerende goederen, hypothecaire leningen en leasingrechten zou dan weer een gemiddelde verslechtering van de solvabiliteitsratio's meebrengen, die beperkt zou blijven tot 27 procentpunt, tegenover 29 procentpunt vorig jaar.

Met een vermindering met 5 % van de marktwaarde van de obligaties en deposito's bij kredietinstellingen zou de gecorrigeerde solvabiliteitsratio bijna 90 procentpunt lager liggen en uitkomen op 117 % van het niveau van de vereiste marge. Het overgrote aandeel van de obligaties verklaart de omvang van deze daling, die de gevoeligheid van de sector voor rentevoetschommelingen en de complexiteit van het "actief/passiefbeheer" van de verzekeraars aantoonde.

7. Ontwikkeling van de belangrijkste resultaten

7.1 Levensverzekering

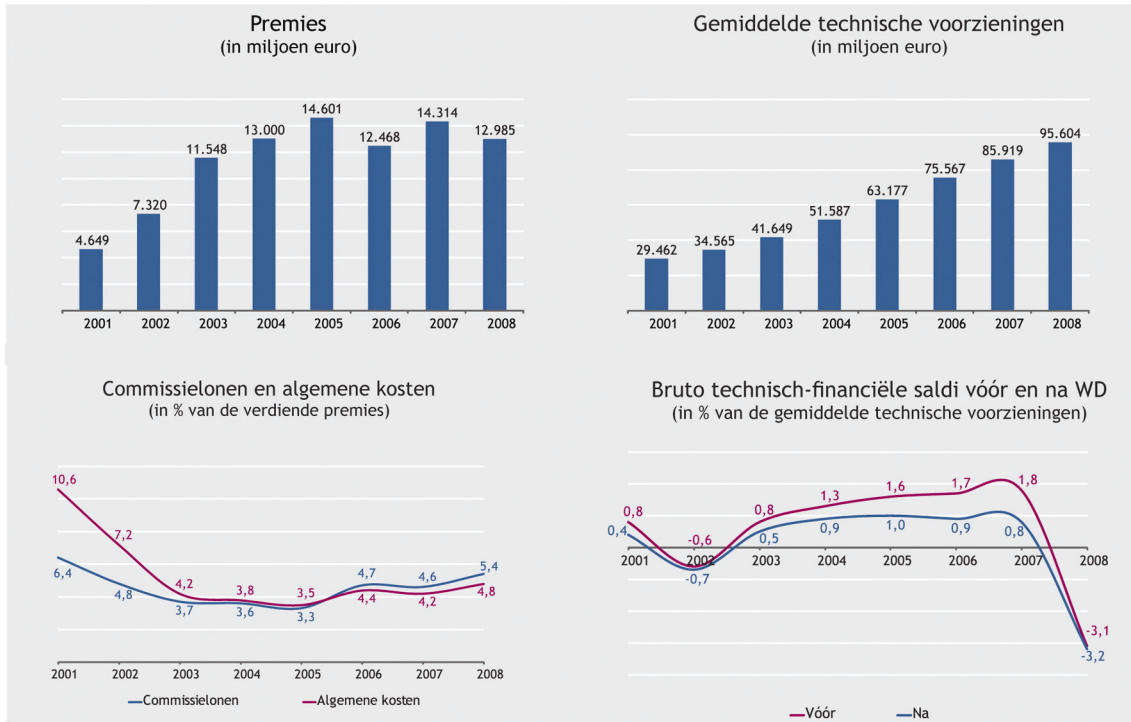
Terwijl de premie-inkomens in 2008 dalen met zo'n 10% tot 19,6 miljard, stijgen de technische voorzieningen verder tot boven de 156 miljard. De commissielonen en algemene kosten nemen de laatste jaren toe. De commissielonen bedragen in 2008 4,5 % van de premies, het hoogste niveau tijdens de jaren 2000. Het niveau van de algemene kosten ligt met 5,2 % van de premies ergens tussen het niveau van 2002 en dat van 2003.

In 2008 liggen de financiële lasten hoger dan de financiële opbrengsten. De netto financiële opbrengsten zijn bijgevolg negatief en gelijk aan -2,2 % van de gemiddelde technische voorzieningen in 2008, tegenover 4,6 % in 2007 en 5,4 % in 2006. Deze sterke daling heeft een grote invloed op het resultaat van dit jaar.

Door de ongunstige ontwikkeling van de financiële opbrengsten, daalt het netto technisch-financiële saldo vóór dotaties aan winstdeelnemingen, uitgedrukt in percentage van de gemiddelde technische voorzieningen, van 1,4 % tot -2,2 %. In absolute cijfers daalt dit netto technisch-financiële saldo van 2 miljard in 2007 naar -3,4 miljard in 2008.

De dotaties aan winstdeling vertegenwoordigen 0,1 % van de voorzieningen in 2008, tegenover 0,8 % in 2007 en 0,6 % in 2006. Het zijn hoofdzakelijk de negatieve netto financiële opbrengsten die aan de basis liggen van de sterke daling van de winstdeelnemingen in het laatste jaar.

7.1.1 Leven individueel met gewaarborgde rentevoet (tak 21)

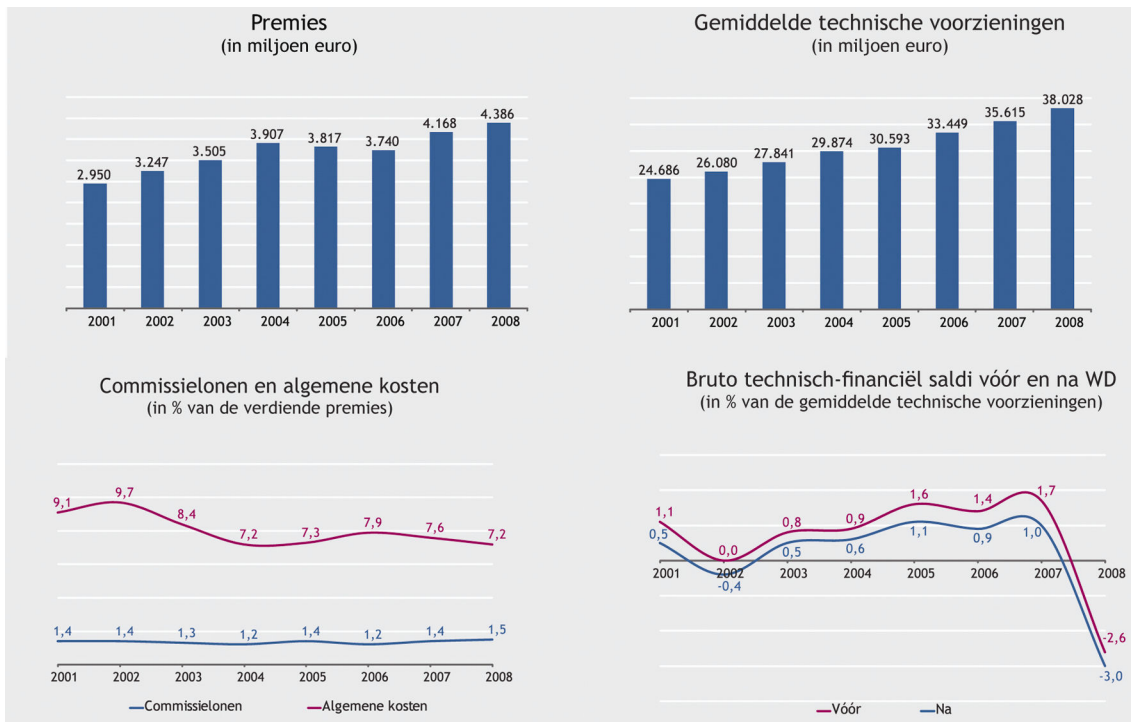
WD= winstdeelname

De daling van de premie-inkomens in 2006, die te wijten was aan de taks van 1,1 %, verklaart de bruuske stijging van de kostenratio's vanaf dat boekjaar. Het laatste jaar stijgen de kostenratio's opnieuw door de daling van het totale premie-incasso. In 2008 bedragen de commissielonen 5,4 % en de algemene kosten 4,8 % van de verdiende premies. Algemeen komen de kosten en commissielonen uit op 10,2 % van de premies in 2008, tegenover 8,8 % in 2007 en slechts 6,8 % in 2005.

Tussen 2003 en 2007 liggen de netto financiële opbrengsten rond de 5 % van de gemiddelde technische voorzieningen, met een maximum van 5,4 % in 2005. In 2008 liggen de beleggingslasten bijna op het zelfde niveau als de beleggingsopbrengsten. De netto financiële opbrengsten bedragen amper 0,1 % van de gemiddelde technische voorzieningen. De netto financiële opbrengsten komen in 2008 uit op 80 miljoen, tegenover 4,4 miljard euro in 2007.

Uitgedrukt in procent van de voorzieningen bedraagt het technisch-financieel saldo -3,1 % vóór winstdeelname en -3,2 % na winstdeelname. Het technisch-financieel saldo na winstdeelname verliest 4 procentpunten ten opzichte van 2007 en het technisch-financieel saldo vóór winstdeelname verliest in 2008 zo'n 5 procentpunten ten opzichte van het voorgaande jaar.

7.1.2 Leven Groep met gewaarborgde rentevoet (tak 21)

WD= winstdeelname

Het geheel van algemene kosten en commissielonen daalt tot 8,7 % in 2008. Dat deze ratio redelijk stabiel blijft is het gevolg van een stijging van de commissielonen en een daling van de algemene kosten.

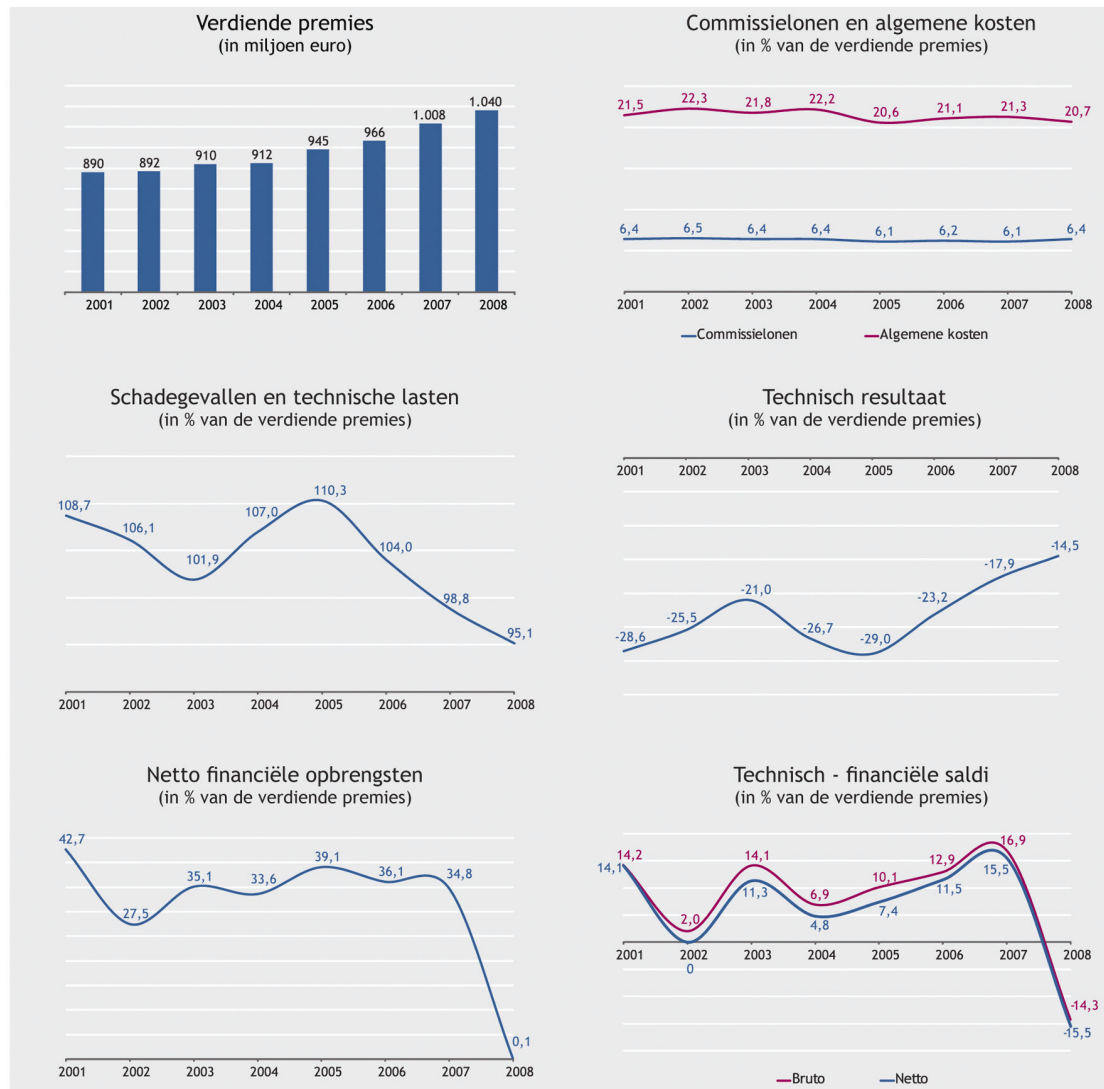
De financiële resultaten kennen een sterke terugval in vergelijking met vorig jaar en dalen van 5,7 % tot 1,2 % van de technische voorzieningen.

Het bruto technisch-financiële saldo vóór dotaties van het boekjaar komt in 2008 uit op -2,6 % van de gemiddelde voorzieningen, tegenover 1,7 % in 2007. Bij leven groep bedroeg het totale bedrag van de dotaties aan winstdeelnemingen ten opzichte van de technische voorzieningen 0,7 % in 2007 terwijl dit in 2008 vermindert tot 0,4 %. Dit valt eigenlijk nog mee want in 2003 en 2004 was het totale bedrag van de dotaties aan winstdeelnemingen ten opzichte van de technische voorzieningen amper 0,3 %.

De omzet van de groepsverzekering is, omwille van de indexering van de lonen, gerelateerd aan de evolutie van het inflatiecijfer. Dit effect is vooral te merken in pensioenplannen van het vaste bijdrage-type, en enigszins trager voor de te bereiken doel-plannen. Het inhaaleffect van de aanvulling van de reserves conform de wet op de Aanvullende Pensioenen.

7.2 Niet-leven verzekeringen

7.2.1 Arbeidsongevallen (Wet van 1971)

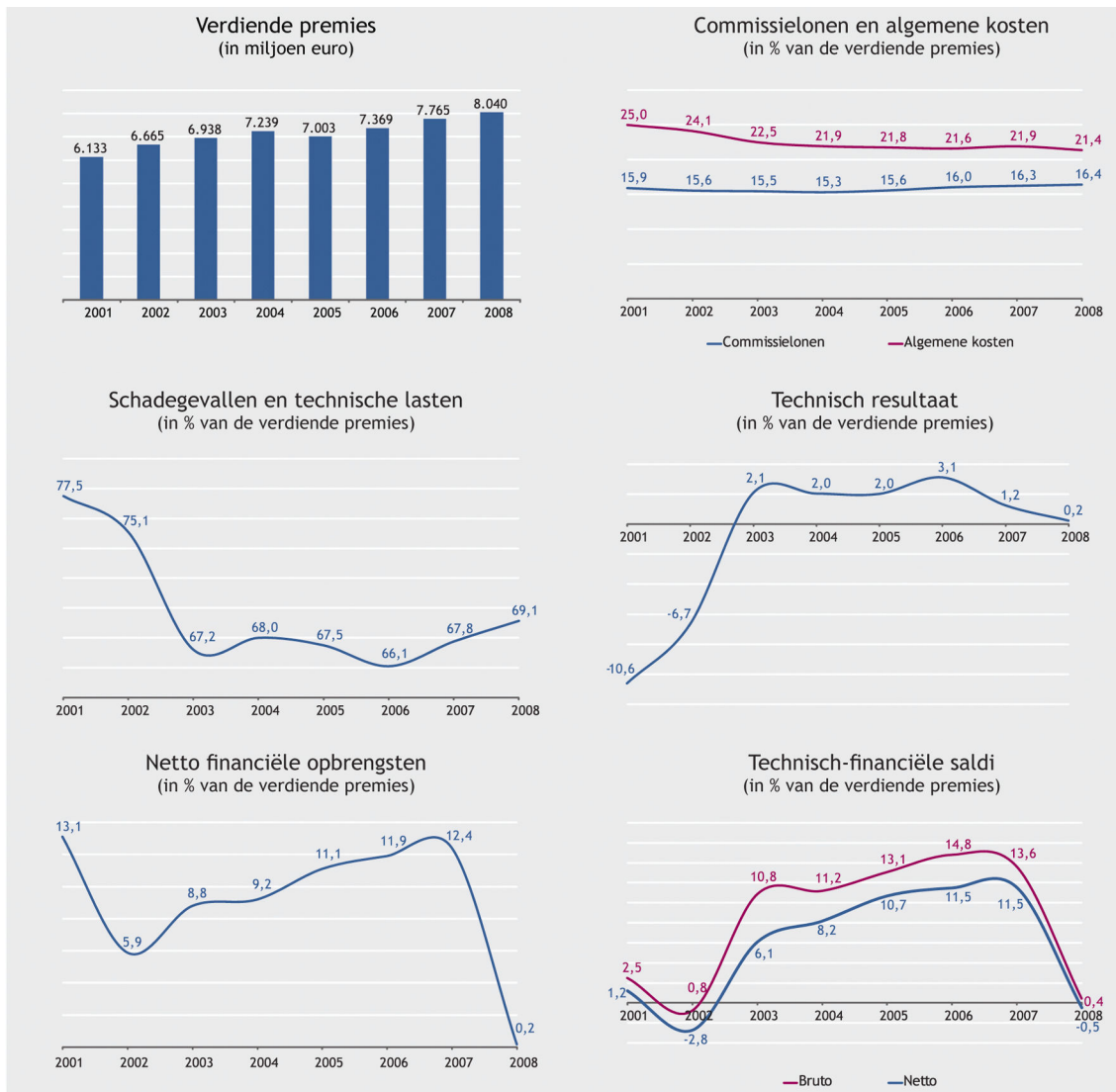
Het boekjaar 2008 wordt net als in 2006 en 2007 gekenmerkt door een daling van de schadegevallen en andere technische lasten in functie van de verdiende premies. Sinds 2007 liggen de schadekosten op een lager niveau dan de verdiende premies. Die gunstige ontwikkeling komt tot uiting in een nieuwe daling van het technische tekort. Het technische tekort daalt van 29 % van de premies in 2005 tot 14,5 % in 2008.

De netto financiële opbrengsten daarentegen dalen van 39 % in 2005 tot 35 % in 2007. In 2008 lopen de netto financiële opbrengsten terug tot slechts 0,1 % van de verdiende premies. Terwijl de beleggingsopbrengsten in 2007 nog uitkwamen op 350 miljoen euro, dalen ze in 2008 tot 1,4 miljoen euro.

De scherpe daling van de netto financiële opbrengsten resulteert in een daling van het bruto technisch-financieel saldo. Dit saldo daalt van 16,9 % van de verdiende premies in 2007, tot -14,3 % in 2008. In 2008 ligt het saldo 31 procentpunten lager dan in 2007.

De kostprijs van de afgestane herverzekering komt in 2008 uit op 1,2 % van de verdiende premies. Het slotresultaat van die verrichtingen in 2008 bedraagt -15,5 % van de premies, een negatief netto technisch financieel saldo van -161 miljoen euro.

7.2.2 Brand, ongevallen en andere risico's (BOAR)

In 2008 stijgen de schadegevallen en technische lasten, alsook de commissieloonpercentages, terwijl het algemene kostenpercentage daalt. Vooral door de stijging van de schadegevallen en technische lasten daalt de technische winst. Globaal blijft het bruto saldo vóór beleggingsopbrengsten niettemin net positief en bedraagt 0,2 % van de verdiende premies, tegenover 1,2 % in 2007.

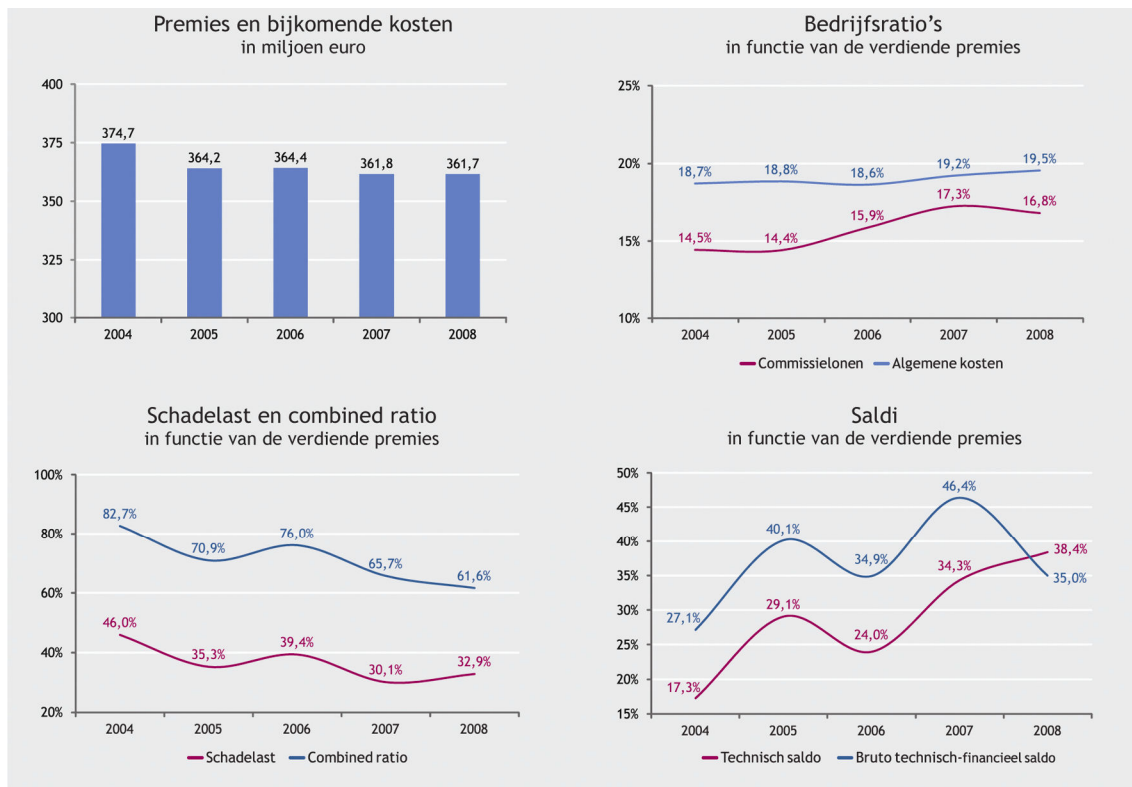
De netto financiële opbrengsten (beleggingsopbrengsten min beleggingslasten) dalen fors en zijn nog amper goed voor 0,2 % van de premies in 2008 tegenover 12,4 % een jaar voordien. De netto last van de herverzekering noteert ook een forse daling, van 2,1 % van de premies in 2007 naar 0,9 % in 2008.

Deze ontwikkelingen zorgen ervoor dat het technisch-financiële saldo netto van herverzekering in 2008 daalt tot -0,5 % van de verdiende premies, wat overeenkomt met een verlies van 40 miljoen euro. In 2007 was dit saldo nog 11,5 % van de verdiende premies, wat overeenkwam met een positief saldo van bijna 900 miljoen euro.

8. Analyse van de belangrijkste BOAR-takken

Combined ratio: De verhouding tussen de totale kosten van de verzekeraar (schadelast en andere technische lasten, administratieve kosten, commissielonen en andere acquisitiekosten) en de verdiende premies.”

8.1 Ongevallen (buiten arbeidsongevallen): zeer positieve resultaten

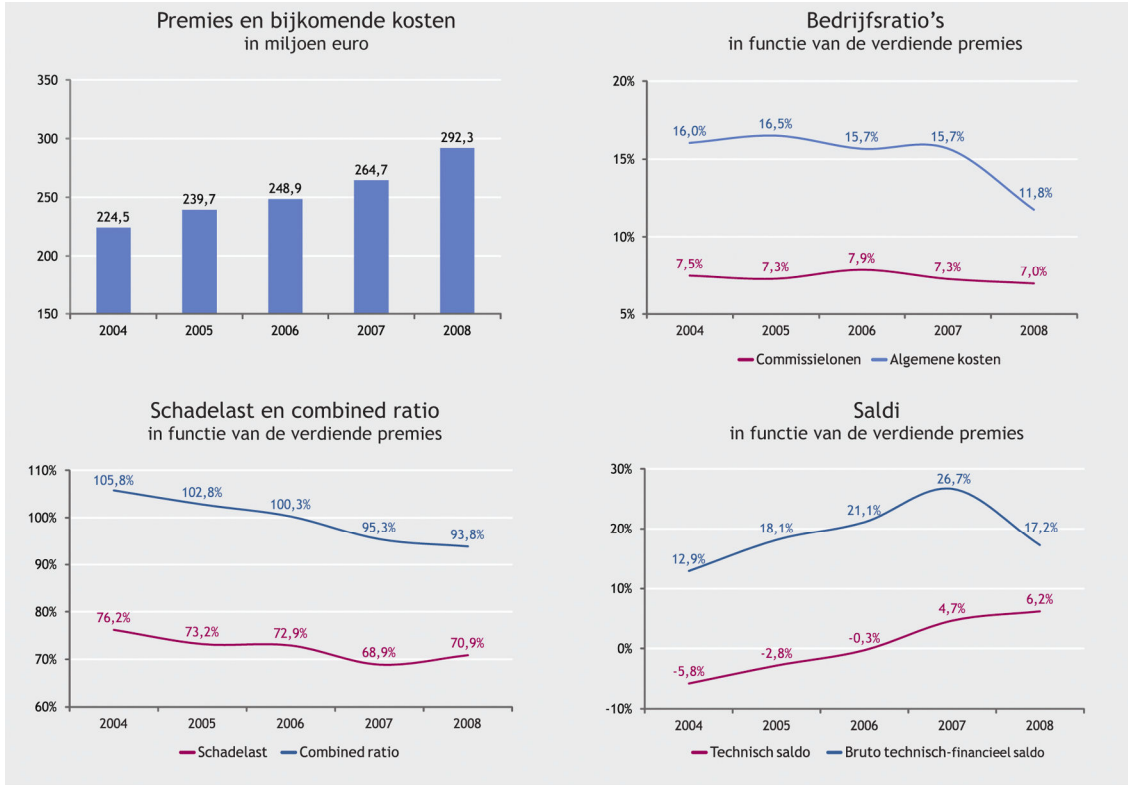

Het incasso van de collectieve ongevallenverzekeringen neemt in 2008, in tegenstelling tot de afgelopen jaren, opnieuw toe. De terugval van het incasso voor dit product was het gevolg van een reeks maatregelen die door de overheid genomen werden in verband met de arbeidsongevallenverzekering (o.a. verhoging van het loonplafond). Hierdoor is een gedeelte van het incasso van de collectieve ongevallenverzekering verschoven naar de arbeidsongevallenverzekering.

Categorie	% incasso	Bruto technisch-financieel saldo in functie van de verdiende premies (in %)	
		2007	2008
Algemene individuele	22,7	25,3	9,5
Verkeersindividuele	18,9	53,6	38,7
Collectieve	48,7	55,0	36,4
Andere	9,8	33,4	72,3

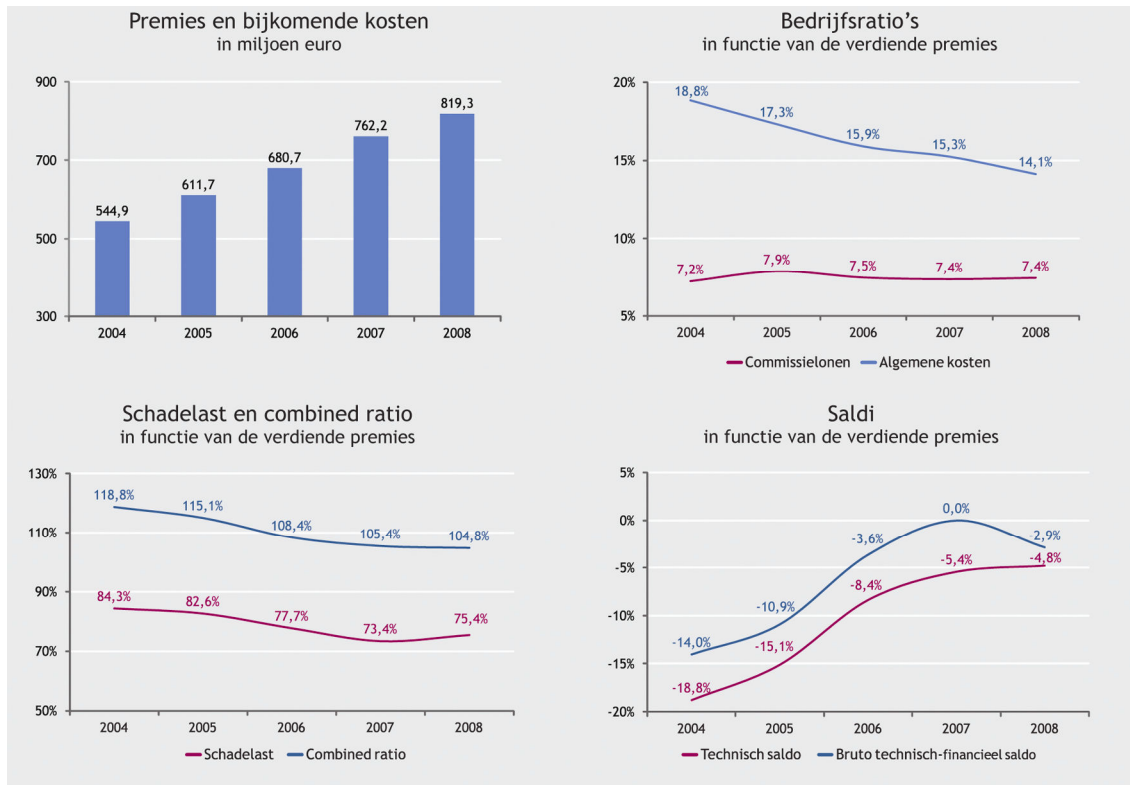
8.2 Opnieuw verliezen voor de gezondheidszorgverzekering

Gewaarborgd inkomen

De toename van het incasso voor de collectieve verzekeringen bedraagt 16 % en ligt aanzienlijk hoger dan de toename van 1,9 % voor de individuele verzekeringen.

Gezondheidszorgverzekering

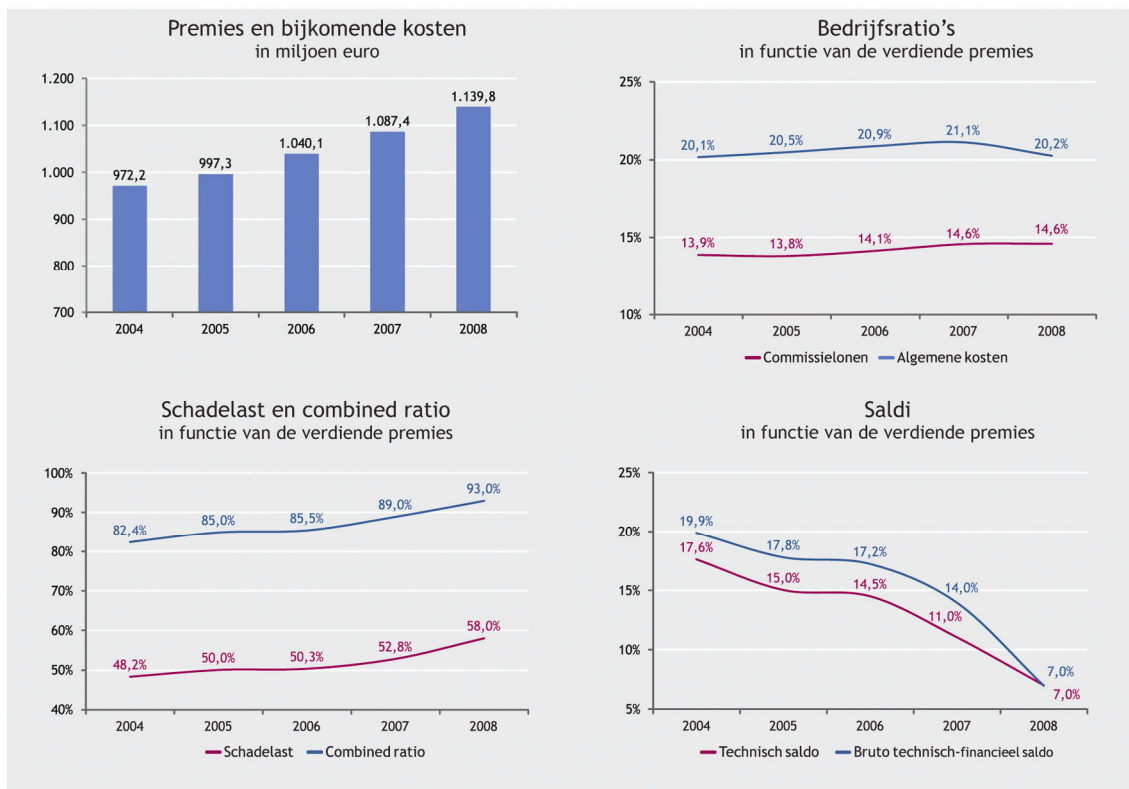
Tijdens de afgelopen zeven jaar verdubbelde het incasso van de individuele en collectieve gezondheidszorgverzekering. In 2008 wordt een incassostijging van 9 % genoteerd voor de individuele verzekeringen. Voor de collectieve verzekeringen bedraagt de toename 6,5 %. Deze toenames vloeien voort uit tariefverhogingen en uit het sluiten van nieuwe contracten.

In 2008 wordt de kaap van 5,3 miljoen verzekerden overschreden. Eén op twee Belgen heeft bij een private verzekeringsonderneming een aanvullende gezondheidszorgverzekering.

Door de tegenvallende beleggingsopbrengsten wordt echter in 2008 opnieuw een tekort opgetekend voor de gezondheidszorgverzekering.

Tijdens de afgelopen 6 jaar werd voor de individuele gezondheidszorgverzekering enkel in 2006 een voorzichtig positief saldo, 1% van de verdiende premies, genoteerd.

8.3 Voertuigencasco: stijgende ongevalsfrequentie maar minder diefstallen

In de periode 2001-2004 door de daling van de ongevalsfrequentie en de afname van het aantal voertuigdiefstallen nam de schaderatio gevoelig af.

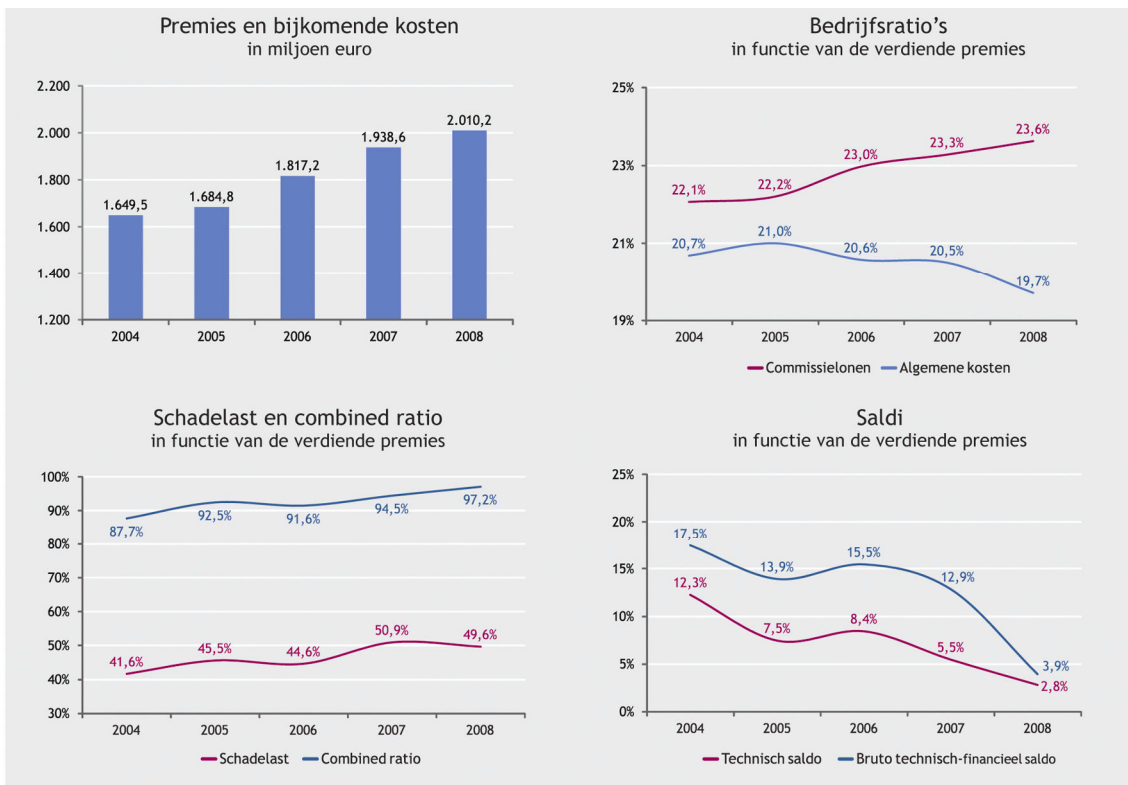
Sinds 2007 neemt de ongevalsfrequentie echter opnieuw lichtjes toe. Daarnaast neemt ook de gemiddelde materiële schade lichtjes toe in 2008. Het aantal voertuigdiefstallen nam daarentegen verder af.

Voor personenauto's – wat de verzekeraars toerisme en zaken noemen - registreerde de Federale Politie 13.828 diefstallen in 2008 tegenover 14.791 in 2007 en 16.262 in 2006. In 2000 bedroeg dit aantal nog om en bij de 40.000. Het aantal geregistreerde diefstallen uit voertuigen schommelt de vijf laatste jaren echter tussen 88.000 en 97.000 en bedraagt 90.061 in 2008.

Voor het tweede jaar op rij wordt er een tekort genoteerd voor de "materiële schade toerisme en zaken" en de "materiële schade vervoer van zaken MTM ≤ 3,5 T". Deze tekorten worden slechts gedeeltelijk veroorzaakt door het wegvallen van de netto beleggingsopbrengsten.

Product	% incasso	Bruto technisch-financieel saldo in functie van de verdiende premies voor 2008 (in %)		
		Materiële schade	Diefstal	Andere
Toerisme en zaken	83,8	-12,7	53,0	15,9
Tweewielers	0,4	42,4	39,8	67,6
Vervoer van zaken MTM ≤ 3,5 T	7,8	-12,6	51,1	20,9
Vervoer van zaken MTM > 3,5 T	7,1	16,2	57,4	40,4

8.4 Brand: kleine overstromingen, groot impact

Terwijl het incasso van de eenvoudige risico's in 2008 stijgt met 4,7 % en zo'n 82 % van het totale incasso inneemt, blijft het incasso voor de speciale risico's quasi constant (-0,5 %).

De sterke toename van het incasso van de tak brand in 2006 en 2007, met respectievelijk 7,9 % en 6,7 %, volgt gedeeltelijk uit de inwerkingtreding, sinds 1 maart 2006, van de nieuwe natuurrampenwet en de verplichte dekkinguitbreidingen voor natuurrampen die daaruit voortvloeien voor de eenvoudige risico's.

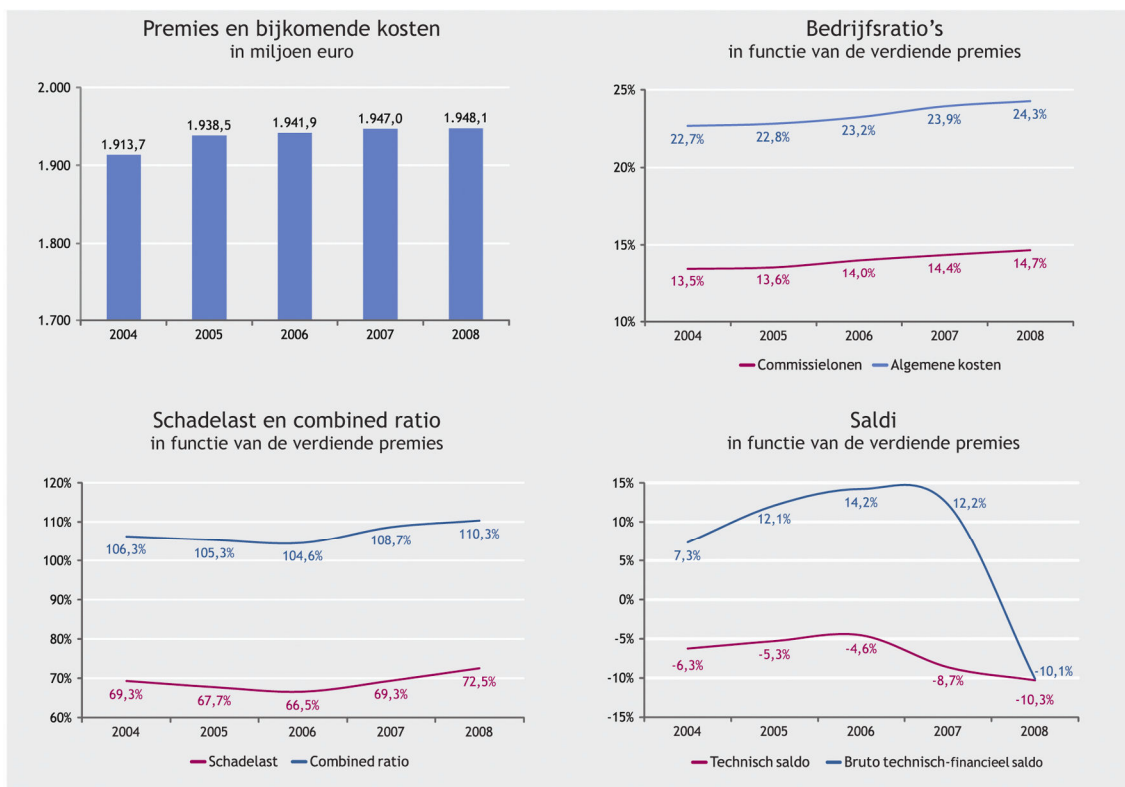
Uit het verslag van het tarifieringsbureau natuurrampen blijkt, voor 99,2 % van de woningen en voor 98,4 % van de andere eenvoudige risico's, de premievoet voor de dekking natuurrampen niet meer dan 0,2 ‰, of 5 euro (excl. taks) voor 25.000 euro verzekerd kapitaal, bedraagt. Op 31 december 2008 waren 31.400 eenvoudige risico's verzekerd aan de voorwaarden van het tarifieringsbureau tegen een premievoet van 0,9 ‰.

Door het verplicht maken van de dekking natuurrampen voor de eenvoudige risico's vergroot het gedeelte incasso eenvoudige risico's in het totale incasso van deze branche.

Categorie	% incasso	Bruto technisch-financieel saldo in functie van de verdiende premies (in %)	
		2007	2008
Eenvoudige risico's			
Woningen	61,0	8,6	3,8
Landbouwriscio's	2,7	10,8	-7,1
Ondernemingen	12,1	9,5	-2,6
Andere	6,0	14,3	8,1
Speciale risico's			
Alles, behalve technische verzekeringen	13,2	39,2	19,0
Technische verzekeringen	5,0	17,6	-14,7

2008 kende geen belangrijke overstromingen. Vier periodes van hevige regenval, tussen einde mei en half augustus, hadden telkens 1.700 à 4.000 verzekerde schadegevallen eenvoudige risico's tot gevolg. In totaal telde 2008 zo'n 16.000 verzekerde overstromingsschadegevallen eenvoudige risico's. De totale schadelast hiervan wordt op 63 miljoen euro, of 45 % van de verdiende premies natuurrampen, geschat war vrij veel is voor een vrij rustig jaar. Slechts een beperkt aantal (224) van deze schadegevallen was verzekerd via het tariferingsbureau.

8.5 BA Motorrijtuigen: aanzienlijke verliezen

In 2002-2004 pasten de verzekeringsondernemingen hun tarieven aan om tegemoet te komen aan de hoge schadelast en de afname van de beleggingsopbrengsten. Daardoor nam het incasso in de periode 2000-2005 toe met 15,1 %, tegenover een stijging van 7,2 % van het voertuigpark.

Door de tariefverhogingen herstelde de rendabiliteit en nam de concurrentie tussen de ondernemingen opnieuw toe. In de periode 2005-2008 nam het incasso bijgevolg slechts toe met 0,5 %, tegenover een stijging van 5,3 % van het voertuigpark. In 2008 in het bijzonder nam het incasso nauwelijks toe (+0,06 %), terwijl het voertuigenpark een groei kende van 1,63 %.

Voor de BA "toerisme en zaken" daalt het incasso lichtjes over de periode 2005-2008.

Deze daling is het gevolg van de toegenomen concurrentie, de nieuwe bonus malus schalen en de invoering van formules die de premie na schadegeval ongewijzigd laten. In de periode 2000-2005 steeg de gemiddelde premie voor de BA "toerisme en zaken" met 8,1 %. Tussen 2005 en 2008 daalt deze opnieuw met 4,8 % en bedraagt 302 euro in 2008.

Door de versterkte aandacht voor verkeersveiligheid daalde de schadefrequentie tijdens de eerste jaren van de eenentwintigste eeuw. In 2008 neemt de schadefrequentie echter opnieuw lichtjes toe tot 7,13 %.

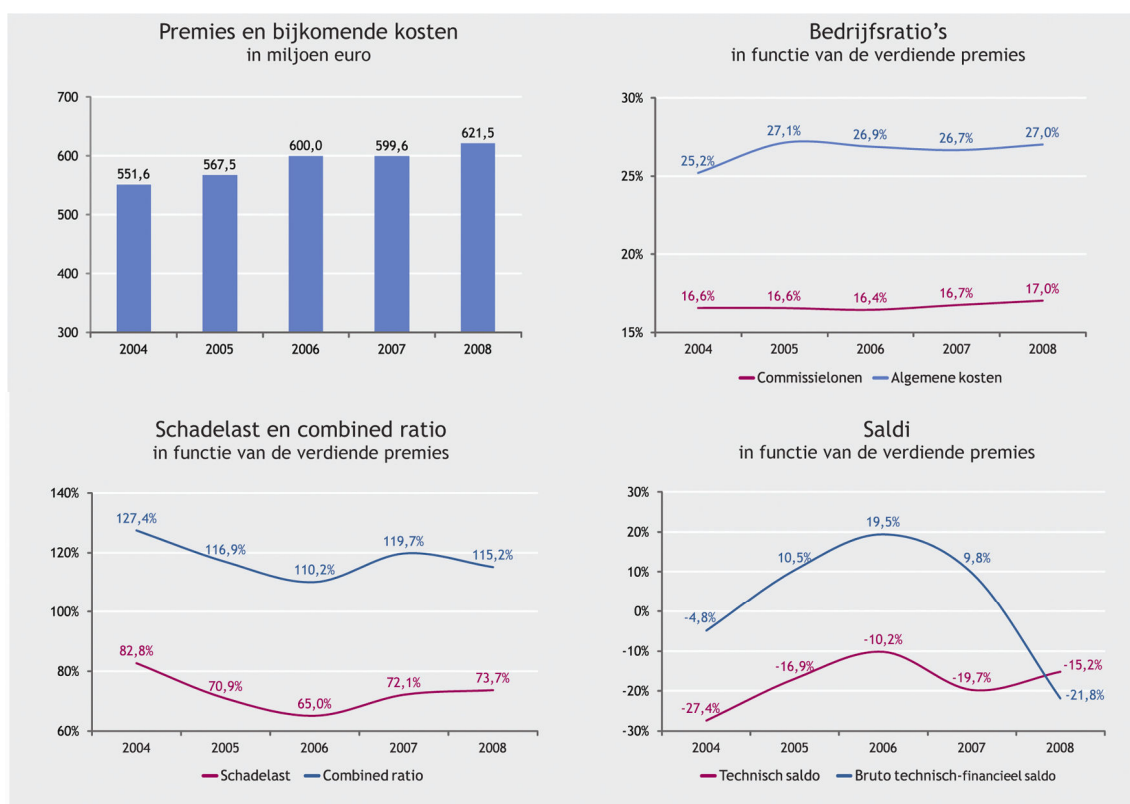
Terwijl de gemiddelde kost van de schadegevallen BA motorrijtuigen stagneerde in de periode 2003-2006 noteren we in 2007 en 2008 opnieuw een toename.

Het sinds 2006 quasi constante incasso, gecombineerd met de toenemende schadefrequentie en gemiddelde kost, leidt tot een stijging van de relatieve schadelast (zonder interne kosten) tot 72,5 % in 2008.

Categorie	% incasso	Bruto technisch-financieel saldo in functie van de verdiende premies (in %)	
		2007	2008
Toerisme en zaken	76,3	11,7	-7,9
Tweewielers	3,7	36,4	7,1
Vervoer van zaken MTM ≤ 3,5 T	9,9	17,8	-14,3
Vervoer van zaken MTM > 3,5 T	9,0	5,5	-29,7

Het aantal risico's verzekerd door het tariferingsbureau bleef in 2008 beperkt tot 10.252 (ten opzichte van 10.067 in 2007). In 2008 bedraagt de schadefrequentie van de risico's verzekerd door het tariferingsbureau 14,1 % (ten opzichte van 7,2 % op de markt). Het grootste gedeelte van deze risico's betreft brokkenmakers. Zij betalen een aanzienlijke premie voor hun verzekering. Daarnaast verzekert het tariferingsbureau, tegen normale premies, een aantal verzekeringsnemers die in het verleden betalingsproblemen hadden. De schaderatio in eerste observatie bedraagt 79 % in 2008. De invloed van de resultaten van het tariferingsbureau op de marktresultaten is voor 2008 dan ook beperkt.

8.6 Algemene BA: ernstig tekort

De evolutie van het incasso voor de onderliggende producten is sterk verschillend. Terwijl het incasso van de "BA exploitatie en na levering" in 2008 toeneemt met 4,5 %, bedraagt de stijging voor de "BA beroepen" 2,7 % en voor de "BA publieke inrichtingen" 2,6 %. Het incasso voor de "andere BA" neemt slechts toe met 0,5 %.

In 2008 wordt het aantal polissen "BA privé leven" (familiale en verwante producten) op bijna 4,2 miljoen geschat; zo'n 90 % van de huishoudens beschikken over zo'n polis. De gemiddelde premie bedraagt 37,3 euro.

De algemene BA omvat een aantal verzekeringsproducten met een lange afwikkelingsperiode van de schadelast. Het uiteindelijke resultaat van deze verzekeringsactiviteiten is bijgevolg sterk afhankelijk van de beleggingsopbrengsten.

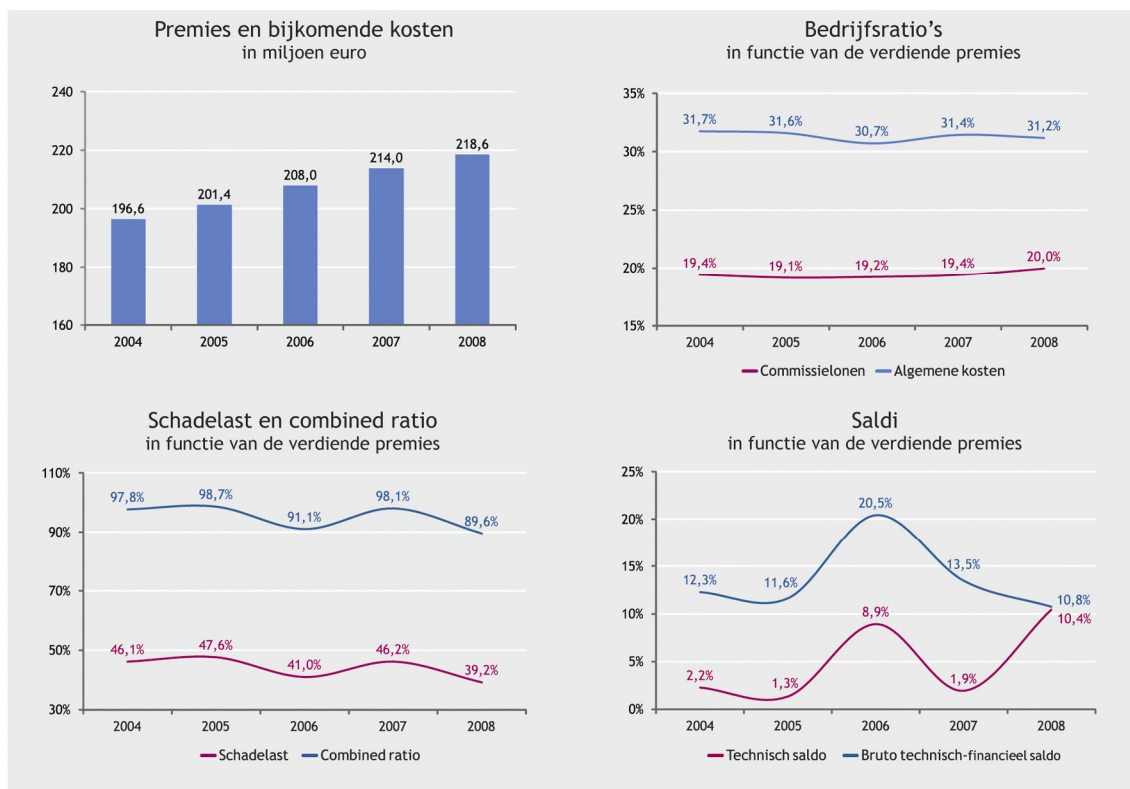
Eind jaren negentig bedroegen de netto beleggingsopbrengsten nog bijna 45 % van de verdiende premies. In de periode 2000-2002 namen ze sterk af en bedroegen slechts 12 % van de verdiende premies in 2002.

Dankzij de gunstiger economische situatie sinds 2003 namen de beleggingsopbrengsten opnieuw toe. In 2007 bedroegen ze 29,5 % van de verdiende premies. In 2008 liggen de beleggingslasten echter hoger dan de beleggingsopbrengsten voor deze tak en zijn bijgevolg de netto beleggingsopbrengsten aanzienlijk negatief. Als gevolg hiervan vertoont het bruto technisch-financieel saldo in 2008 een tekort van 21,8 % van de verdiende premies.

<i>Product</i>	<i>% incasso</i>	<i>Bruto technisch-financieel saldo in functie van de verdiende premies (in %)</i>	
		<i>2007</i>	<i>2008</i>
BA privé leven en verwante producten	24,2	24,5	-8,4
BA exploitatie en na levering	47,2	8,2	-26,7
BA beroepen	19,6	20,4	-23,9
Andere BA	7,6	-85,2	-103,5

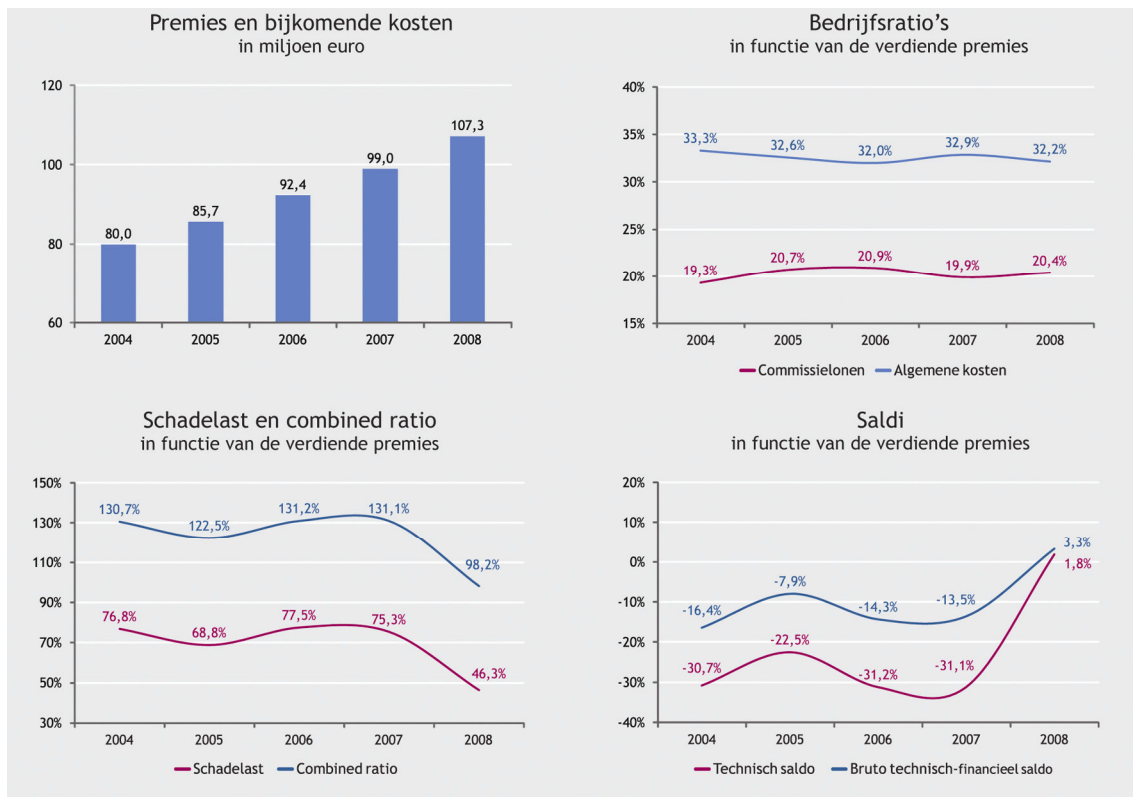
8.7 Rechtsbijstand: positieve resultaten

Rechtsbijstand voertuigen

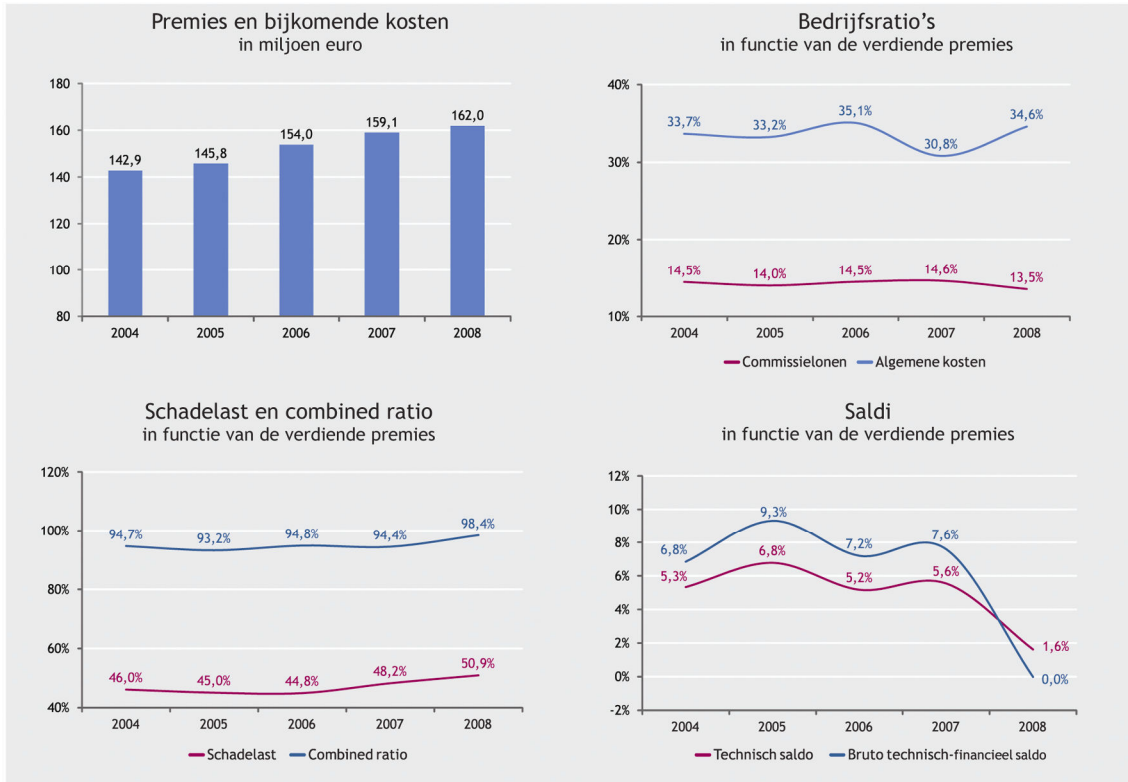
Volgens een steekproef bedraagt de gemiddelde premie 36,9 euro in 2008 tegenover 36,2 in 2007.

Andere rechtsbijstand

Zo'n 75 % van dit incasso heeft betrekking op de verzekering rechtsbijstand privé-leven. De andere 25 % heeft betrekking op de rechtsbijstand van ondernemingen. Het aantal contracten voor de rechtsbijstand privé-leven neemt in 2008 toe met 2,2 %, terwijl de gemiddelde premie stijgt met 7,1 %. Voor de rechtsbijstand van ondernemingen neemt het aantal contracten in 2008 met 1,2 % toe en stijgt de gemiddelde premie met 9,6 %.

8.8 Hulpverlening: rendabiliteit verdwenen

In 2008 blijft de stijging van het incasso, onder invloed van de minder gunstige economische situatie, beperkt tot 1,9 %. Door de financiële crisis daalde het aantal reisreservaties tijdens het laatste trimester van 2008 in vergelijking met dezelfde periode tijdens voorgaande jaren.

Door de ontwikkeling van diensten die hulp bieden en raad geven aan verzekerden, zowel op reis als thuis, lag de incassostijging vorige jaren hoger.